

SAN JUAN

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Jesucristo ìyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yái èeriquéi. Yái Jesucristoca, yácata Tàacáisi imàaquéerica wáalíacawa Dios ìwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yái Dios yáapichéerica Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, bàaluité èeri, siùca nacáide. ² Yái Jesucristoca, yaté ìyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. ³ Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macái wawàsi. Canácata wawàsi ìyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásíwa. Yácata imàníiricaté macáita. ⁴ Yái Jesucristoca, yácata yèerica nacáuca, macáita yái ìyéerica. Yái Jesucristo yèerica macái wawàsi icáuca, yácata nacái imàaquéerica wenàiwica náalíacawa cainácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú báisíiri tàacáisi ìwali càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca amaláwaca. ⁵ Yái Jesucristoca imàacaca wáalíacawa ìyaca càide iyúwa camalási icànéeri catéeri irìculé. Yàanàacaté aléi èeri irìculé amalácaténá imànica wenàiwicanái íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise Satanás ichùulìaná nía. Satanás càmítaté idé imawènàadaca íichawa Jesucristo.

⁶ Néeseté idècunitàacá Jesucristo ìyaca cháí èeri irìcu, néenialíté ìyaca asiali Dios ibànuèricaté íipidenéeri Juan el Bautista. ⁷ Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalìcuíse, icàlidacaténá nacái wenàiwicanái irí Jesucristo

yàanàacaté, yái amaléerica imànica wenàiwicanái íiwitáise náalíacaténáwa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànùacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanái neebáidaca Jesucristo itàacái idécanáamité néemlaca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. ⁸ Yái Juanca càmítaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali, yái imàaquéerica wenàiwica náalíacawa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. ⁹ Yái Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macái wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacái náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi èeri irìculé.

¹⁰ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo yèepunícatéwa chái èeri irìcu. Ewita Dios imàacacáanítaté Jesucristo idàbaca canánama chái èeri irìcúrica, càicáaníta èeri mìnánái càmítaté náalíawa cawinácaalíni, càmita nacái cayába naicácani. ¹¹ Jesucristo yàanàacaté aléi èeri irìculé idàbéericaté irípináwa, néese níái wenàiwica Jesucristo imàníiyéicaté càmítaté natàida cayábani.

¹² Quéwa cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacái itàacái, yá Jesucristo imàacaca Dios yéenibeca nía. ¹³ Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníiná yéenibewa, càmita nacái iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iiná iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica imàníiná. Dios yeedácáita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

¹⁴ Yái báisíiri Tàacáisica íipidenéerica Jesucristo, yàanàacaté aléi èeri irìculé, yá yèepunícatéwa iyúwa

asìali. Yá yèepunicatéwa wáapicha achúma èerínata, idènièri abéerita cayábéeri íiwitáisewa, icàlidéeri nacái abéerita yái báisíiri tàacáisica. Wadéca waicáca máiníiri cachàinica íiwitáise, icànéeri icamaláná chènuníiséeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios lírica, yái Jesucristoca. ¹⁵ Juan el Bautista icàlidacaté cachàiníiri iyúni Jesucristo iináwaná ìwali. Juan íimaca: “Yácata nucàlidéericatécué pírí ìwali núumacaalíté áiba máiníiri cachàinica nuícha yàanàanápínáté núamirìcubàa. Cachàiníirica nuíchani, ìyacáínáté bàaluitésíwa nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri”, íimaca yái Juanca.

¹⁶ Máiní cayábéeri íiwitáise, yái Jesucristoca, yá imànica walí madécaná cayábéeri quéwanáta mamáalàacata, macáita wía yeebáidéeyéica itàacái.

¹⁷ Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi israelitánái namànicaténáté càide iyúwa Dios ichùullaná nía quéwa Jesucristo idéca yáasáidaca walí cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisíiri iyú.

¹⁸ Canácatàacá áiba Jesucristo íicha iiquéeri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios líri abéerita, yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, cáininéerica Dios iicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáalíaca Wáaniri Dios ìwaliwa, càinácaalí Dios íiwitáise iyaca.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

¹⁹ Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío íiwacanánái ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu nabànùaca wenàiwica Juan yàatalé, abénaméeyéi sacerdote,

levita nacái íbaidéeyéica templo irícu. Nabànùaca nía nasutácaténá néemìawa Juan cawinácaalíni. ²⁰ Yá Juan icàlidaca nalí iináwanáwa machacànita báisíiri iyú. Ímaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripiná walí, wía israelitaca —Ímaca yái Juanca. ²¹ Néese nasutáca néemìawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná pía? ¿Profeta Elíassica pía yàanèrica àniwa càide iyúwaté áiba profeta ímáaná? —náimaca. Néese Juan ímaca nalí:

—Càmita núa yái —Ímaca yái Juanca. Néese náima irí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasica profeta Dios ibànùèripináca walí càide iyúwaté profetanái ímáaná wàawirináimi irí? —náimaca. Néese Juan ímaca:

—Càmíiri —Ímaca yái Juanca. ²² Néese náimaca irí:

—Néeni, ¿cawiná pía? Iwàwacutá wáalíacawa machacàníiri iyú wacàlidacaténá nalíni, níái ibànùèyéica wía. ¿Càiná píimaca pìwaliwa? —náimaca irí. ²³ Néese Juan ímaca nalí:

—Núaca yái asìlali icàlidéerica nalí cachàiníiri iyúni, manacúali yùucubàa càinàwàiri, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yá núumaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí machacàníiri àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni’, càì núumaca nalí —Ímaca yái Juanca. ²⁴ Níái wenàiwica yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànùacaté nía. ²⁵ Yá nasutáca néemìawa Juan:

—Néeni, càmicaalí Mesías pía, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí nacái profeta Elías pía, yàanèerica àniwa, càmicaalí nacái profeta pía Dios ibànuèripinácáté walí càide iyúwaté profeta Moisés ímáaná wàawirináimi írí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca.

²⁶ Juan ímaca nalí:

—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa iyaca pèewi áiba càmlíricuéca pialía ìwali. ²⁷ Yàanàaca núamirìcubàawa. Máiní cachàiníiri íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmlíiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani —ímaca yái Juanca.

²⁸ Càité Juan icàlidaca nalíni aléera ípidenácataléca Betania, iyéerica abéemàalé Jordán inanába ícha, Juan ibautizácatalé wenàiwica.

Jesús, el Cordero de Dios

²⁹ Néeseté mapisáináami àniwa Juan iicáca Jesús yàacawa ipualé. Juan ímaca Jesús ìwali: “¡Piicácué Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisàì iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalíisewa. Yácata yùuwichèeripinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwalíise! ³⁰ Nudéca nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali núumacaalítécué pirí: ‘Aiba yàanàapinácawa núamirìcubàawa, yácata cachàiníiri nuícha, iyacáináté bàalutí nupíchawáise ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri’, càité núumacué pirí. ³¹ Núa nacái càmítaté núalía càirínácaalíni, yái Dios ibànuèripinácáté walí, quéwa nudéca nùanàaca nubautizácaténá

wenàiwica ùni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalí naicácani”, ímaca yái Juanca.

³² Néese Juan el Bautista ímaca àniwa: “Nudéca nuicáca Espíritu Santo iricùacawa chènuníise càiride iyúwa unùcu iicácanáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa ìwali. ³³ Néese càmitàacáwa nùalíawa mamáalàacata cawinácaalíni, quéwa Dios, yái ibànuèrica núa nubautizáanápiná wenàiwica ùni yáaculé ímaca nulí: ‘Piicápiná Espíritu Santo iricùacawa iyamáacawa abéeri asàli ìwali, yásí pialíacawa yácata yái ibànuèripináca Espíritu Santo wenàiwicanái irí, yái Espíritu yàacawéeridéeripináca níawa, ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, càì ímaca nulí yái Diosca. ³⁴ Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios ímáanáté nulí ìwali, íná nucàlidacué piríni, Dios Iiricani”, ímaca yái Juanca.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Néeseté mapisáináami àniwa, Juan el Bautista ìyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa.

³⁶ Juan iicáca Jesús yèepunícawa néenibàa, yá Juan ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—¡Piicácué Dios yàasu Cordero yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa! —ímaca yái Juanca.

³⁷ Néese níai pucháiba Juan yéewáidacaléca idécanáami néemíaca Juan ímáaná nali, yá nàacawa Jesús yáamísewa. ³⁸ Néese Jesús iwènúa iicáidaca nali, nàacawa yáamísewa, yá ímaca nali:

—¿Càinásicué piwàwa? —ímaca nali. Néese náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿alénásica picapèe? — náimaca irí. ³⁹ Néese Jesús ímaca nali:

—Wàacué waicáca —íimaca nali. Iná nàacawa yáapicha, yá naicáca alénácaalí ìya. Yá nayamáacawa yáapicha yáté èerica déecucáiná èeri a las cuatrota táica nàanàacaalíté néré.

⁴⁰ Abéeri néená íipidená Andrés, níai pucháiba yéemièyéica Juan el Bautista íimáaná néese nàacawa Jesús yáamíisewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro iméeréerica. ⁴¹ Néese Andrés yàacawa caquialéta icutáca ibèeriwa Simón. Yá Andrés íimaca Simón irí:

—Wadéca wàanàaca yái Mesíasca (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Andrésca. ⁴² Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús iicáidaca Simón irí, yá íimaca irí:

—Píacata Simón, Juan ìiri. Quéwa siùcade numàaca píipidená Cefas (íimáanáca Pedro griego itàacái iyú) —íimaca yái Jesúsca.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Néeseté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá íimaca Felipe irí:

—Aquialé, pìawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yái Felipe Betsaida ìyacàlená néeséeri alé nacáide Andrés, Pedronái ìyacataléca. ⁴⁵ Néese Felipe yàaca icutáca Natanael, yá Felipe íimaca Natanael irí:

—Wadéca wàanàaca yái asiali profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali. Yácata Jesús, yái Nazaret ìyacàlená néeséerica náiméerica ìwali José ìirimica —íimaca. ⁴⁶ Néese Natanael íimaca:

—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret iyacàlená irìcu —íimaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe íimaca irí:

—Aquialé, pìaca piicácani —íimaca. ⁴⁷ Néese Jesús iicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús íimaca Natanael ìwali:

—Aca néese israelitasiwa, ìyéerica machacànliri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichìwáida áibanái —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁸ Néese Natanael íimaca Jesús irí:

—¿Càinásica pidéená pialía nùwali? —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe imáidaca pía pìyacaalíté higuera yéetaná yáamibàa —íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Néese Natanael íimaca irí:

—Nuíwacali, ¡Dios lírica pía! ¡Píacata yái icuèripináca wía, wía Israel itaquénáinámica! —íimaca. ⁵⁰ Jesús íimaca irí:

—¿Peebáidasica nutàacái núumacáinácáita pírì nuicácaté pía higuera yéetaná yáamibàa? Mesúnamáita piicápiná áiba wawàsi cachàiníwanái —íimaca yái Jesúsca. ⁵¹ Jesús íimaca nacái:

—Péemìacué cayába, áibaalípiná piicápiná capìraléeri cáli yàacùacawa, yásí Dios yàasu ángelnái namichàacawa nuícha, nalicùacawa àniwa nùwali, núa asiali Dios néeseérica —íimaca yái Jesúsca.

2

Una boda en Caná de Galilea

¹ Néesetécawa máisibáaná èeri irìcu, abéeri asiali icàsàacawa áiba yàcalé irìcu íipidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinata. Yá namànica irí fiesta. Jesús yáatúa iyaca fiesta néré. ² Néese Jesús

ìyaca nacái néeni wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáiná wía wàacaténá waicáca náapicha fiesta. ³ Néese uva ituní imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca irí:

—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca.

⁴ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Núatúa, ¿cánásica càì píimaca nulí? Càmitàacá nuénáiwana yàanàa —íimaca yái Jesúsca. ⁵ Quéwa Jesús yáatúa íimaca nalí níái iwacuèyéica nalí yàacàsi:

—Pimànicué macáita iyúwata ichùulianácué pía —úumaca. ⁶ Nàyacaté néré seis namanùbaca catùa manuínaméeyéi íba icatùalená, nàucùacaténá naliculé ùni, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, iwàwacutácáiná judiónái imànica culto nacáiri náibacaténá nàasuwa, nacáapi nacáiwa ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa masacàacaténá Dios iicáca nía. Abénaméeyéi catùa manuínaméeyéi náalimá napuníacawa cincuenta litro imanùbaca ùni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuníacawa. ⁷ Néese Jesús íimaca nalí níái íibaidéeyéica néré:

—Pipuníadacué níái catùa ùni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuníadaca nía macáita, àta catùa inùma nérénama. ⁸ Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca peedácué achúmanamata catùa irìcuíse, yá pitécuéni fiesta íiwacali irí, yáalimáidacaténáni —íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáaná.

⁹ Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca ùni iwènuéricatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáalíawa síisáanácaalíte needá yái uva ituníca. Níawamita íibaidéeyéica néré náalíacawa ìwali napuníadacáinaté catùa yáawami

úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asìali wàlisàiri cáinuca imàníricaté matrimonio.

¹⁰ Yá fiesta íiwacali íimaca irí:

—Aibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapíná quéeachacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese idécanáami nàiraca madécaná, yá yàaca nàirapíná áiba báawatéerita. Quéwa pidéca pidèñaca yái cayábéeri yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.

¹¹ Yái cayábéeri wawàsi Jesús imànírica nalí Caná ìyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata idàbáanéeri cayábéeri imànírica cànírica wenàiwica idé imànica. Càita yáasáidaca nalí íiwitáise chènuníséeriwa. Ináté wía yéewáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiníwanái.

¹² Néeseacáwa Jesús yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. Jesús yáatúa ùacawa yáapicha, yéenánái nacái, wía nacái yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba èeritasica.

Jesús purifica el templo

¹³ Néenialíté mawiénica judíonái yàasu culto íipidenéeri Pascua wawàwalicaténá càinácaalíté iyú Dios iwasàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén ìyacàlená néré.

¹⁴ Néese Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái, unùcu nacái. Nawéndaca pìrái wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalísewa, ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéeyéica plata wenàiwica íicha. Yáawinéeyéicawa yàasu mesa iwéréwa nacambiacaténá náicha plata. ¹⁵ Néese Jesús ìwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri, yá

icalùadaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, nàasu pìrái yáapichawa, ovejanái, pacá nacái. Néese níái icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús yúucaca nàasu moneda canánama cáli íinatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama. ¹⁶ Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníiri iyú níái iwéndéyéica unùcu:

—¡Pitécué yái yàasusi templo ícha! ¡Picácué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! — íimaca yái Jesúsca.

¹⁷ Néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànèericaté Dios Iiri inùmalícuise cuyàluta Salmos irìcu. Iimacaté: “Máini báawa nuicáca yái namàníináca báawéeri wawàsi plasu templo irìcu, pía Nucuèriná Dios; namànipiná nulí báawéeri máinícáiná cáinináca nuicáca picapèe”, íimacaté yái Dios Iirica. ¹⁸ Néese abénaméeyéi judío íiwacanánái ibàluèyéicawa néeni náimaca Jesús irí:

—¡Canáca yéewaná pimusúadaca nía templo ibàacháwalená ícha! Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawàsi càmlírica wenàiwica idé imànica píasáidacaténá pidènlaca Dios íiwitáise —náimaca. ¹⁹ Jesús íimaca nalí:

—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numíchàidapiná ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcuwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níái judío íiwacanánái náimaca irí:

—Nadéca náibaidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé

pimichàidaca ibàlùawa àniwani málisiba èeri irìcu —nàimaca irí.

²¹ Quéwa Jesús itàanícaté ìyaca ìwaliwata iyúwa templo. ²² Iná idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi íicha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidéericaté nalí, ínáté weebáidaca manuísíwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús ìwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

Jesús conoce a todos

²³ Idècunitàacá Jesús ìyaca Jerusalén ìyacàlená néeni iicátaténá náapicha judíonái yàasu culto Pascua, yáté madécaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí, naicácáinaté Jesús imànica yái càmlírica wenàiwica idé imànica. ²⁴ Quéwa Jesús yáalíacawa càmita neebáida itàacái báisíiri iyú yáalíacáiná macáita náiwitáise. ²⁵ Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níái wenàiwicaca, yácáiná Jesús yáalíacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Iyacaté fariseo ípidenéeri Nicodemo, abéeri judío íiwacanánái yéená máiníiri cáimiétacanáca. ² Yái Nicodemo yàacawa ipáchiaca Jesús yàatalé táiyápi itàanícaténá yáapicha. Nicodemo yàacawa néré táiyápíacáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náalíacawa ìwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, wáalíacawa pìwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápiná wía. Càì

wáallíacawa càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmlírica wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimàníná, càmicaalí Dios yàacawéerida nía —íimaca yái Nicodemoca. ³ Néese Jesús íimaca irí:

—Péemla cayábani, càmicaalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú, néese càmita yéewa yáallíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yái Jesúsca. ⁴ Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Càinástica béeri asíali yáalimá imusúacawa wàlisài iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa idèericuléwa imusúacaténá iicá èeri wàlisài iyú àniwa? —íimaca yái Nicodemoca. ⁵ Jesús íimaca irí:

—Péemla cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbáanéeri yàawiría úni nacáiri yèewi. Néeseta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisài náíwítáise, nadènlacaténá nacáucawa chènuníséeri Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yàasunáica nía, Dios icùanápíná nía.

⁶ Cawinácaalí wenàiwica imusuéricawa inanái íicha, idènlaca iináwa cháí èeri irícuíríca, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo imàaquéerica wàlisài ííwítáise, idènlaca Espíritu Santo. ⁷ Píalimáida péemíaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi núuméerica píri: ‘Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú’, càì núumaca pírí.

⁸ Péemla comparación: Cáuli ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemíaca cáuli isàna quéwa càmita píalíawa síisáanácaalí yàawa yái cáulica. Càmita nacái píalía íwali alénácaalí yàawa. Càita nacái càmita píalimá píalíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisài imànica wenàiwica ííwítáise, nadènlacaténá nacáucawa chènuníséeri Espíritu

Santo yèerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús àniwa:

—Néeni, ¿càinásica yéewaná càicani? —íimaca.
¹⁰ Jesús íimaca irí:

—Píacata caináwanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinami, ¿cáná càmita píalíawa ìwali yái núumáanáca? ¹¹ Péemí cayábani, wataánica ìwali yái wáliérica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái waiquéerica, quéwa càmítacué peebáida wataacái.
¹² Càmicaalícué peebáida nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imànírica cháí èeri irícu, néese, ¿càinásícué píalímá peebáidaca nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imànírica chènuniré?

¹³ “Canáca áiba nuícha cháí èeri irícu ìyéericaté chènuniré icàlidacaténá cainácaalí ìyáaná néré, abéerita núa yái irícuèericatéwa chènuníse, núa aslali Dios néeséerica, núa chènuníséerica.
¹⁴ Péemíacáwa comparación: Bàaluité madécaná wàawirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapínái yaamíacáináté nía manacúali yùucubàa caináwàiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwana bronze imànicaná. Néeseté Moisés imichàidaca àapi yéenáiwana àicu cáaléeri ìwali yéewanápinaté macáita wenàiwica naicáidaca irí, níái àapi yaamiyéycaté. Naicáidacaalíte yéenáiwana írí, yáté cáuca nía iculále ícha. Càita nacái iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núa chènuniré cruz ìwali, núa aslali Dios néeséerica, yéewanápiná macái wenàiwica naicáidaca nulí. ¹⁵ Càita Dios imàacapíná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmita náucawa Dios ícha càiripináta, néese nadènlaca nacáucawa

càmíiri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ “Máiní cáinináca Dios iicáca macái èeri mìnánái ínà càì imànica nalí; ibànùaca nalí liriwa abéerita yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios liri itàacái càmita náucawa Dios íicha càiripináta, néese nadèniaca nacáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapicha. ¹⁷ Càmicáináté Dios ibànùa liriwa aléi èeri irìculé yùuwichàidacaténá èeri mìnánái nabáyawaná ìwalíise. Néese Dios ibànùacaté liriwa iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

¹⁸ “Càmita Dios yùuwichàidapiná càiripináta cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios liri itàacái. Quéwa Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápíná càiripináta cawinácaalí càmlíyéica yeebáida Dios liri itàacái, yái Dios lirica abéerita, càmicáiná neebáidani. ¹⁹ Dios idéca íináidacawa yùuwichàidáanápíná nía, cawinácaalí càmlíyéica yeebáida Dios liri itàacái. Péemla comparación: Yái Dios liri iyaca càide iyúwa camalási cháì èeri irìcu, imàaquéri waicáca cayába yácáiná Dios liri yáasáidaca wenàiwicanái irí cabáyawanáca nía. Quéwa níai èeri mìnánáica càmlíyéica yeebáida Dios liri itàacái casímáica namànica nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, ínà càmita cayába naicá Dios liri yáasáidéerica cabáyawanáca nía. ²⁰ Péemla comparación: Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica ibáyawanáwa càmita nàawa camalási yàatalé ipíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namànírira, càita nacái cawinácaalí càmlíyéica yeebáida Dios liri itàacái

báawaca naicáca Dios Iiri manuísíwata, náuca nacái náichawani, ipíchaná yáasáidaca áibanái iicá nabáyawaná. ²¹ Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisiíri tàacáisi càmita càì namàni. Néese, namàacaca áibanái iicáca macáita namàníirica yéewacaténá áibanái náaliacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² Néeseté Jesús yàacawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli íinatalé. Yá wàyaca néeni máisibáwanái èeri. Yá Jesús imàacaca wabautizáca wenàiwicanái, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. ²³ Juan el Bautista ibautizácaté yàacawa wenàiwica nacái Enón ìyacàlená néré mawiénita Salim ìyacàlená irí ìyacáiná néeni manùba úni. Ináté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautizáca nía. ²⁴ Càité imànica ipíchawáiseté romanonái icuèyéicaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé.

²⁵ Néese abénaméeyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàanica nalíwáaca ùuléeri wawàsi iyú, ìwali càiríinácaalí ibautizá cayábáwanái, Juan el Bautistasica, càmicaalí nacái Jesús yéewáidacalénáisica. ²⁶ Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca iri:

—Pía yéewáidéerica wía, yáara asíali ìyéericaté píapicha abéemàalé Jordán inanába íicha, yái picàlidéericaté walí ìwali, siùca macáita nàacawa yàatalé nabautizácaténáwa, yá nàacawa yáapicha, yéewáidacalécaténá nía —náimaca. ²⁷ Néese Juan íimaca nalí:

—Dios imàacaca walí ìbaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca imàacaca cachàiníríca nuíchani, yái Jesúsca. ²⁸ Bàaluité péemíacuéca nucàlidáanaté nalí machacàníri iyúni càmíríta Mesías núa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. Néese, núumacatécué pírí núata yái wenàiwica Dios ibànuèrica Mesías ipíchalé. ²⁹ Péemíacué comparación: Asìali yeedácaalí yàacawéetúapínáwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casímáica iwàwa, itàaníca casímáiri iyú náapicha. Néese yái asìali yàacawéeriná ibàluèricawa néeni, máiní casímáica yéemíaca yàacawéeriná itàacáíwa. Yá casímáica íináidacawa yàacawéeriná ìwaliwa mànacàu yàanàacáiná ùyacaténá ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casímáica nuínáidacawa wenàiwica nàacáináwa Jesús yàatalé, yàasunáicaténá nía. ³⁰ Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacaténá Jesús icàaluíniná cachàiníciná nuícha càiripínátani —ímaca yái Juanca.

El que viene de arriba

³¹ Juan el Bautista íimaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèrica chènuníise, yácata cachàiníríri náicha canánama. Quéwa núa, imusuéricaté íicá èeri càide iyúwa macái wenàiwica ìyáaná, nùyaca cháí èeri írìcu càide iyúwa asìali ìyáaná meedá, nucàlida nacái ìwali yái wawàsi Dios imàaquéerica núalíacawa ìwali cháí èeri írìcu. Quéwa yái Dios Iiri yàanèrica chènuníise, yácata cachàiníríri náicha canánama. ³² Icàlida nacái ìwali yái ìiquéerica chènuniré, yá nacái yéemièrica quéwa máisibáwanáita nía càì

yeebáidéeyéica itàacái. ³³ Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenàiwicaca yáasáidaca yeebáidaca Dios itàaníca báisíiri iyú. ³⁴ Yái Jesús Dios ibànuèrica itàaníca Dios inùmalicúise, Dioscáiná idéca yàaca irí Espíritu Santo manuísíwata, càmita Dios imáisanà Espíritu Santo Jesús ícha. ³⁵ Cáinináca Wáaniri Dios iicáca Iiriwa, idéca nacái Dios imàacaca Iiri icùanápíná macáita. ³⁶ Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idènìaca icáucawa càmliri imáalàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càmlirica iwàwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca càmliri imáalàawa, néese yùuwichàapínacawa manuísíwata Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú”, ímaca yái Juanca.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹⁻² Néeseté fariseonái náalíacawa Jesús idènìaca yéewáidacalénáíwa manùbéeyéi Juan el Bautista ícha: Náalíacaté nacáíwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenàiwica Juan el Bautista ícha. Jesús càmitaté ibautizá wenàiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. ³ Jesús yáalíacawa fariseonái íináidacawa caluéri iyú íwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli ícha. Yá yèepùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

⁴ Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli ínatalé. ⁵ Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáidacaléca, Sicar iyacàlená néré Samaria yàasu cáli ínata. Yái yàcaléca iyaca mawiénita Jacob yàasu cáli irí, yái cálica Jacob yèericaté ìiri iríwa ípidenéericaté José. ⁶ Iyaca néeni utàwi

naacíri nàisèeri irìcuíse úni ípidenèeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré chamàléeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita utàwi naacíri irí, yái nàisèerica irìcuíse úni. Wàanàacaté néré batéwacaalíté machacànica èeri. ⁷⁻⁸ Néese wàacawa yàcalé irìculé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawèniàcaténá wayáapináwa. Néese inanái Samaria yàasu cáli néeséechúa ùanàaca uisàacaténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pia nuíra úni —íimaca ulí.

⁹ Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira náapichawáaca bacàa irìcuíse úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeséechúaca úumaca Jesús irí:

—Píacata judíosàiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeséechúaca? —úumaca.

¹⁰ Néese Jesús íimaca ulí:

—Càmita píalíawa ìwali yái cayábéerica Dios iwàwéerica imànica pirí. Càmita nacái píalíawa cawinácaalí núa, núa ísutéerica píicha úni. Píalíacaalí cawinácaalí núatá, yásí pisutáca nuícha únitá, yá nùaca pirí cáuri únitá —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca irí:

—Néeni, canáca pirí úni yàalu peedácaténá úni, máiní depuíwalécani yái única. ¿Sísáaná peedápiná cáuri úni? ¹² Wàawirimi Jacob imàacacaté walí yái utàwica wàisèeripiná irìcuíse úni. Yeedácatáicaté ìrapináwa úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ipìranái nacái nàiracaté úni cháí. ¿Píasica cachàiníiri wàawirimi Jacob íicha? —úumaca. ¹³ Néese Jesús íimaca ulí:

—Cawinácaalí wenàiwica ìiréeyéica yái única ìyéerica cháí, mamáalàacata nèèpùaca macàlaca

nawàwa àniwa. ¹⁴ Quéwa cawinácaalí ìiréerica úni nuèrica irí càmìta quirínama yèepùa macàlaca iwàwa àniwa. Néese úni nuèrica irí, imichàapinácawa mamáalàacata iwàwalicu yàacaténá irí icáuca càmíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ¹⁵ Uái inanáica úumaca Jesús irí:

—Uwé, pìà nulí única yéewanápiná càmìta nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmìta nacái iwàwacutá nuèpùaca nuìsàaca úni àniwa —úumaca. ¹⁶ Jesús íimaca ulí:

—Pìà pimáidaca pìacawéeriwa. Pité néesenì —íimaca yái Jesúsca. ¹⁷ Néese úumaca irí:

—Canácata nunìri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni canáca pinìri. ¹⁸ Pidéca pidènlaca cinco namanùbaca pinìrináíwa, yá pidéca piúcaca píichawa macáita nía. Asìali pìyéerica yáapicha càmíirita pinìri. Iná pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese úái inanáica idécanáami uémìlacani, yá úumaca irí:

—Siùca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse.

²⁰ Wàawirináimi samaritano nàacaté Dios icàaluíniná chái manuíri dúli íinata, quéwa píacué judíoca, pímacuéca iwàwacutáanása macái wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná Jerusalén ìyacàlená néenibàata —úumaca. ²¹ Néese Jesús íimaca ulí:

—Péemìa nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué pìapiná Wáaniri Dios icàaluíniná, quéwa càmìtacué iwàwacutápiná pìanàaca aléi dúli íinalaté, càmìtacué nacái iwàwacutá pìacawa

Jerusalén iyacàlená irìculé. ²² Píacué samaritanoca càmitacué píalíá Dios ìwali pièricuéca icàaluíniná. Quéwa wíá judíoca wáalíaca Dios ìwali yái wèerica icàaluíniná, yácáiná judíosàiricani yái iwasèeripináca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ²³ Quéwa máíní mesúnamáita, siùca èeri nacái, cawinácaalí báisíiyéica iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíniná nàapiná icàaluíniná báisíiri iyú manuísíwata macái nawàwalicuísewa càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Wáaniri Dios iwàwa càì wenàiwica yàaca icàaluíniná. ²⁴ Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri irìcuíríca íná càmita idé wenàiwica iicáca Dios. Càita nacái càmita wáalimá waicáca watuí iyúwa càinácaalí iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíniná, nàacáiná icàaluíniná nawàwalicuísewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná báisíiri iyú macái nawàwalicuísewa, càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese úái inanáica úumaca:

—Núalíacawa Mesías yàanàanápíná (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripiná walí. Mesías yàanàacaalípiná, yásí icàlidaca walíwa macáita, wáalíacaténá wéemìlaca cayába —úumaca. ²⁶ Jesús íimaca ulí:

—Núacata yái, itàaníríca píapícha —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Idécanacáita càì Jesús íimaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicáidaca Jesús irí itàanícáiná inanái yáapícha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemìlawani íná canáca wéená isutéeri yéemìlawa Jesús cáná yéewaná itàaní úapícha. ²⁸ Néese úái inanáica umàacaca ùasu úni

yàaluwa, yá uèpùacàatécatawa yàcalé irìculé. Yá úumaca wenàiwicanáí irí:

²⁹ —Aquialécué, piicá abéeri asìaliquéi icàlidéerica nulí macáita nudéená numànica. ¿Píináidasicué cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí? —úumaca.

³⁰ Néese namusúacawa yàcalé irìcuíse, yá nàacawa Jesús yàatalépiná.

³¹ Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnáná nàanàaca Jesús yàatalé, yá wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata. Yá wáimaca irí:

—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca.

³² Quéwa Jesús ímaca walí:

—Nudènià nuyáapínáwa áibata càmíiricuéca píalíawa ìwali —ímaca yái Jesúsca. ³³ Néese wía yéewáidacaléca wáimaca walíwáaca:

—¿Cawàwanáta áibanáí idéca yàaca iyáapíná? —wáimaca. ³⁴ Quéwa Jesús ímaca walí:

—Casímáipínáca núa idécanáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa, idécanáami numáalàidaca numànica yái íibaidacalésica Dios ichùulièricaté numànica, càide iyúwacué casímáiná pía pidécanáamicué piyáaca piyáacaléwa. ³⁵ Péemìacué comparación: Picácué píima piríwáaca: ‘Iwàwacutéeri báinúaca quéeri àta needácataléta bànacalé ìyacaná’, picácué píima. Núumacué pirí, piicácué macáita níái wenàiwicaca yàanèyeyíca wàatalépiná. Càica níade iyúwa bànacalé ìyacaná quíiréeri, mesúnamáicáináta neebáidapíná nutàacái, yásí wàwacáidaca nía nulípiná nùasunáicaténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná. ³⁶ Cawinácaalí ìwacáidéerica nulí wenàiwica nùasunáipíná, càipíná

nùaca iwèniwa: Numàacaca casímáicani iicácaíná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái needápiná nalíwa nacáucawa càmliri imáalàawa. Péemiacué comparación: Bànacalé íiwacali ichùullaca yàasu wenàiwicanáíwa náibaidáanápíná bànacalé yùucubàa. Abéeri wenàiwica ibànacaalí ituíná, yásí casímáipinácani áiba íbaidéeri yáapicha yeedéeripíná ìyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawinácaalí icàlidéerica nutàacái idàbáanéeri yàawiría wenàiwicanái irí, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica nulípiná náiwitáise, yá casímáica nawàwa abédanamata, níái pucháibaca íbaidéeyéica nulí. ³⁷ Báisíta ìyaca càide iyúwa comparación íimáaná wataacái iyú: ‘Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica ibàna ituíná, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needáca bànacalé ìyacaná quíiracaalíni’, íimaca yái comparaciónca. ³⁸ Càita nacái nudéca nubànùacuéca pía piwènúadáanápíná nulí wenàiwica íiwitáise nùasunáicaténá nía, càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanái yeedácaalí bànacalé ìyacaná aléera náiwacali yàasu wenàiwica áibanái ibànacatalécaté. Càide iyúwa comparación íimáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca ibànaca ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needápiná bànacalé ìyacaná quíiracaalíni. Càita nacái píacué: Uái inanáica udéca ucàlidaca yàcalé mìnánái irí nuináwaná ìwali, càide iyúwa udéca nacáicaalí ubànaca ituínási, néese cué piwènúadapíná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnánáica. Yásí pìwacáidacué nulí níawa nùasunáipíná càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé ìyacaná quíiracaalíni —íimaca yái Jesúsca.

³⁹ Uái inanáica ucàlidacaté Jesús iináwaná ìwali nalí níái ìyéeyéica yàcalé irìcu ìyéerica Samaria yàasu cáli íinata. Uumaca nalí: “Idéca icàlidaca nulí macáita nudéená numànica”, úumaca. Iná yéewa madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápiná Dios ibànuèripinacaté nalí. ⁴⁰ Inaté níái samaritanoca idécanáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca íicha wawàsi iyamáanápináwa náapicha. Jesús ìyacaté náapicha pucháiba èeri. ⁴¹ Yá madécaná áibanái yeebáidaca Jesús itàacái néemiacáiná icàlidáaná nalíni. ⁴² Yá náimaca ulí úái inanáica:

—Siùca weebáidaca Jesús itàacái càmlírita abé pitàacái ìwallíse, néese wadéca wéemíaca itàacái. Yá wáalíacawa báisíiri iyú Jesús ìwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, yái iwasèeripináca èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —náimaca.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Néeseté idécanáami Jesús ìyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli íicha, yá idàbaca yàacawa àniwa Galilea yàasu cáli nérépiná. ⁴⁴ Jesús íimacáiná: Profeta yàasu cáli néeséeyéi càmita neebáida profeta itàacái, yái itàaníríca Dios inùmalícuíse, càmita nacái naicácani cáimiétaquéeri iyú. ⁴⁵ Jesús yàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá níái ìyéeyéica néeni natàidaca Jesús cayábéeri iyú nàyacáináaté Jerusalén iyacàlená néeni naicácaténá Pascua yàasuná culto, íná yéewa naicácaté macáita yái Jesús imànírícaté néenibàa, yái càmlíríca áiba wenàiwica idé imànica.

⁴⁶ Néese Jesús yàanàaca áiba yàcalé néré ípidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli ínatalé imàacacataléca úni iwènúacawa uva ituní iyú. Aiba yàcalé ípidenácatalé Capernaum iyaca mawiénita Caná iyacàlená írí. Iyacaté Capernaum iyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máiníiri cachàinica íbaidéerica rey írí, yái reyca icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica ìiri. ⁴⁷ Yái gobierno yàasu wenàiwica yéemìacanacáita Jesús iináwaná ìwali yàanàanáté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli íicha, yá yàaca ìicáca Jesús. Isutáca Jesús íicha wawàsi yàanápínáwa icapèe néré ichùnìacaténá ìiri iwàwéeri yéetácawa. ⁴⁸ Néese Jesús íimaca írí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmírica wenàiwica idé imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácaalítacué numànica áiba wawàsi imàaquéericuécá píináidacawa piicáidaca nulí — íimaca yái Jesúsca. ⁴⁹ Quéwa gobierno yàasu wenàiwica íimaca Jesús írí:

—Nuíwacali, pìacàatétawa nucapèe néré ipíchaná nuìri yéetácawa — íimaca. ⁵⁰ Néese Jesús íimaca írí:

—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa íicha — íimaca yái Jesúsca. Yá asìali yeebáidaca Jesús itàacái, ínà yèepùacawa icapèe nérépináwa. ⁵¹ Néese mawiénicaalítèni icapèe iríwa, yá yàasu wenàiwicanái namusúacawa icapèe irìcuíse nàipunitáidacani. Yá náimaca írí:

—¡Cayábaca pìirica! ¡Cáucáani! —náimaca. ⁵² Néese isutáca yéemìawa nía càinácaalíté hora irìcu idé mecuní ichàbacawa íicha. Yá náimaca írí:

—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa ícha —náimaca.

⁵³ Néese yáaniri yáalíacawa hora ìwali, yáta horaca Jesús ímacatáicata írí: “Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa ícha”, càité ímaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacái, macái yéenánái yáapichawa.

⁵⁴ Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imàníirica, yái càníirica wenàiwica idé imànica idécanáamité yèepùacawa Judea yàasu cáli ícha Galilea yàasu cáli néré.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

¹ Néeseté àniwa judiónái namànica áiba culto Jerusalén ìyacàlená ìricu, íná Jesús yàacawa néré àniwa. ² Jerusalén ìyacàlená néeni ìyacaté abéeri úni yàalu manuíri náiquéericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén iwáiná inùma írí, abéeri inùma ípidenéeri Ovejanái yàasu. Yái úni yàalu manuírca ípidenéeri Betzata hebreo itàacái iyú idènièri itéesewa cinco namanùbaca capìima nacáiyéi manuínaméeyéi. ³ Madécaná cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macái capìima ìricu mawiénita úni yàalu manuíri írí. Nàyaca néeni matuíyéi, éeruíyéi yàabàli nacái, määpinéeyéi nacái. Yá nallacawa cáli ínata natuíyàacaténá úni icusúanícawa. ⁴ Yácáiná áibaalíté ángel ìricùacawa chènuníise yèewiàdacaténá úni. Néese cawinácaalí idàbáanéeri cáuláiquéeri ìricùacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicái ichàbacawa ícha càinácaalí uláicái wenàiwica idènièrica. ⁵ Néese ìyaca cáuláiquéeri asiali cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacaténí treinta y

ocho camuí. ⁶ Néeseté Jesús yàanàaca néré, yá iicáca yái cáuláiquéeri irièricawa néenibàa. Jesús yáaliacáinátéwa iináwaná ìwali yái cáuláiquéerica yùuwichàacatéwa madécaná camuí, íná Jesús íimaca irí:

—¿Piwàwasica cayábaca pía àniwa? —íimaca yái Jesúsca. ⁷ Yái cáuláiquéerica íimaca irí:

—Néeni, canáca nulí áibanái itéenápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macái yàawiríata nuwàwacaalí nulicùacawa néré, yá áiba iricùacawa nupíchalé —íimaca. ⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—Pimichàawa. Pichùnà pìalubáíwa, pìanáwa — íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yáta cayábaca yái asíalica. Néese yeedáca yàalubáíwa, yá idàbaca yèepunícawa. Quéwa Jesús ichùnàacani sábadò irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁰ Iná abénaméeyéi judío íiwacanánái náimaca irí yái cáuláiquéerimica:

—Siùca sábadò wayamáidacatáicawa, íná càmita wàawirináimi íiwitáise imàaca pèepunídaca pìalubáíwa —náimaca. ¹¹ Néese yái asíali íimaca nalí:

—Yáara ichùnièrica núa íimaca nulí: ‘Pichùnà pìalubáíwa, pìanáwa’, íimaca nulí —íimaca yái cáuláiquéerimica. ¹² Néese nasutáca néemlawani:

—¿Cawiná ichùulía pichùnàaca pìalubáíwa, pìanápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pírí? —náimaca.

¹³ Quéwa yái asíali càmita yáalíawa cawinácaalíni yái ichùnièricaténì madécanácáiná wenàiwica iyaca néeni, Jesús nacái yàacatéwa íicha. ¹⁴ Néesecáwa Jesús yàanàaca yái asíalica templo irìcu. Yá Jesús íimaca irí:

—Péemlà cayába. Idéca cayábaca pía uláicái íicha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba

yùuwichàacáisi báawéeríwanái yàanàaca pìwali — íimaca yái Jesúsca.

¹⁵ Néese yái asìali yàacawa icàlidaca judío íiwacanánái irí Jesús iináwaná ìwali ichùnìacaténi.

¹⁶ Iná níái judío íiwacanánáica nàuwideca namànica Jesús, nasàiwicaca irí wawàsi nacái mamáalàacata ichùnìacáináté wenàiwica sábadò irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. ¹⁷ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Núaniri Dios íibaidaca mamáalàacata, càita nacái nuíbaidaca —íimaca yái Jesúsca.

¹⁸ Iná níái judío íiwacanánáica máiní cachàiníwanái nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicácani ichùnìacáiná wenàiwica sábadò irìcu judíonái iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacái iináwaná ìwaliwa càide iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios ìwali yáaniricani.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánái irí: “Péemìacué cayábani, núaquéi Dios Iiri càmita yéewa numàni wawàsi nulínáamitawa. Numànica abéerita yái nuíquérica Núaniri Dios imànica. Macáita yái Núaniri Dios imànírica, càita nacái numànica, núa Dios Iirica. ²⁰ Cáininácáiná Núaniri Dios iicáca núa, íná yáasáidaca nulí macáita yái imànírica. Yáasáidapíná nacái nuicá wawàsi cachàiníwanái, imàaquéeripinacué pínáidacawa piicáidaca nulí. ²¹ Càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáaná wenàiwica yéetácáisi íicha yàacaténá nacáuca àniwa, càita nacái numànica, núa Dios Iirica: Nùaca nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica idènàaca icáuca. ²² Canácatáita Núaniri icàlida wenàiwica iináwaná ìwali yùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, Dioscáiná idéca

imàacaca nucàlidáanápíná naináwaná ìwali macáita wenàiwica báawéeyéica, nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Iirica. ²³ Idé càì Núaniri Dios imànica yéewacaténá macái wenàiwica nàaca nucàaluíniná, núa Dios Iirica, càide iyúwa nàaná Núaniri Dios icàaluíniná. Cawinácaalí wenàiwica càmíirica yàa nucàaluíniná, càmita nacái nàaca Núaniri Dios icàaluíniná, yái ibànuèrica núa.

²⁴ “Péemiacué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacái cayábéeri iyú, yeebáida nacái Dios itàacái, yái ibànuèrica núa, yái wenàiwicaca idènlaca siúcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa, yá iyapíná càiripínáta Dios yáapicha. Iná càmita iwàwacutápiná nuémìlaca áibanái icháawàanàca iináwaná ìwali càinácaalíté imàni ibáyawanáwa, ìyacáiná càide iyúwa wenàiwica imichèericawa yéetácáisi íicha, idènlacáiná siúcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa. ²⁵ Péemiacué cayábani, máiní mesúnamáita wenàiwicanái canéeyéi icáuca càmíiri imáalàawa néemlanápiná nutàacái. Yá néemìlaca nàyaca nutàacái siùca, núa Dios Iirica. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, nadènlápiná nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapichawa. ²⁶ Càide iyúwa Núaniri Dios idènláná ichàiniwa yàacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa, càita nacái idéca imàacaca nudènlaca nuchàiniwa, núa Iirica, nùacaténá nacáuca càmíiri imáalàawa. ²⁷ Núaniri Dios idéca ichùullaca nucàlidaca èeri mìnánái iináwaná nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Iirica, wenàiwicacáiná nacái núa, núa asìali Dios néeséerica. ²⁸ Picácué píinàidawa máiní càulenéericani yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí, yácáiná áiba èeriwa

macáita yéetéeýéimiwa néemìapíná nutàacái,
 núa Dios Iirica, numáidacaalípíná níawa.
²⁹ Néemìacaalípíná numáidáaná nía, yásí
 namichàacawa càliculí irìcuise. Cawinácaalí
 imàníyéicaté cayábéeri, namichàapínácawa
 nàyacaténá càiripínáta Dios yáapicha, quéwa
 cawinácaalí imàníyéicaté ibáyawanáwa,
 namichàapínácawa nàuwichàacaténáwa càiripínáta”,
 íimaca yái Jesúsca.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Jesús íimacaté judío íiwacanánái irí:
 “Càmita yéewa numànica wawàsi nulínáamitawa.
 Nucàlidapíná wenàiwicanái iináwaná ìwali
 nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa
 càide iyúwa Núaniri Dios ichùulíaná. Nucàlidapíná
 nacái naináwaná ìwali machacàníiri iyú
 nùuwichàidáanápíná níawa, càmicáiná numàni
 càide iyúwa nuwàwáaná. Néese numànica càide
 iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná yái ibànuèrica
 núa aléi èeri irìculé. ³¹ Nucàlidacaalí nuináwaná
 ìwaliwa máiníiná cachàinica núatá, yásí yéewaná
 piyúunáidacuéca canéerica iwèni meedátáni, yái
 nutàacáica. ³² Quéwa ìyacaté áiba icàlidéericaté
 nuináwaná ìwali cawinácaalí núa, yácata Juan el
 Bautistami. Yá núalíacawa icàlidacaté nùwali báisíiri
 iyú. ³³ Pibànùacatécué wenàiwica nasutácáténáté
 néemíawa Juan el Bautista càinácaalíté íimaca
 nùwali. Yáté icàlidaca nuináwaná ìwali báisíiri
 iyú. ³⁴ Quéwa càmlíiri máiní iwàwacutéeeriwa nulí
 wenàiwicanái itàacái. Nucàlidacáitacué pirí ìwali yái
 tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápínácué
 peebáidaca nutàacái nuwasàacaténácué pía
 Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ³⁵ Péemíacué

comparación: Juan ìyacaté càide iyúwa lámpara ipucuéricawa, icànéeri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalácáténácué píiwitáise pìyáanápinácué machacàníiri iyú. Yáté achúma èerita casímáicatécué piwàwa péemiaca Juan itàacái. ³⁶ Quéwa ìyaca áiba wawàsi cawèníiri Juan itàacái íicha. Yái numàníirica càmíirica áiba wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùulianá numànica, yácata yáasáidaca báisíiri iyúcani Dios idéca ibànùaca núa. ³⁷ Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios imàacacáináté natànàaca itàacái, éwitacué càmicáaníta píalimá péemiaca Núaniri Dios itàanica, càmítacué nacái píalimá piicácani. ³⁸ Quéwa càmítacué piwàwa peebáidaca Dios itàacái Dios ibànuèricatécué pírí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa asìali Dios ibànuèrica. ³⁹ Pidécuéca péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalìcuíse piyúunáidacáinácué pìyapináca càiripináta ìwalíise yái péewáidáanácuécawa meedá Dios itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali. ⁴⁰ Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáaníta nùwali, càicáanítacué càmita piwàwa peebáidaca nulí pidènìacáténácué picáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha.

⁴¹ “Càmita nucutá mamáalàacata wenàiwicanái naicáanápiná núa càiride iyúwa máiníirica cachàinica cháí èeri irìcu. ⁴² Nùalíacuéca nuicá píiwitáise. Yá nùalíacawa càmítacué cáininá piicáca Dios. ⁴³ Núaniri Dios idéca ibànùacuéca núa pìatalé, quéwa càmítacué pitàida núa cayába,

càmitacué nacái peebáida nutàacái. Quéwa áibacaalí péenacué yàanàa icàlidéeri yàasu tàacáisiwa meedá, yásí peebáidacuéca itàacái nutàacái íicha. ⁴⁴ Càmitacué píalimá peebáidaca nutàacái, piwàwacáinacué meedá pimànica iyúwa pinacáiyéi iwàwáaná cayábacaténacué naicáca pía. Càmitacué piwàwa pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái abéerita Diosca, yéewacaténacué casíimáica iicáca pía. ⁴⁵ Picácué píináidawa nucháawàanápínacué piináwaná ìwali Núaniri Dios iríwa. Càmita iwàwacutá nucháawàacuéca piináwaná ìwali, ìyacáiná áiba icháawèericuéca piináwaná ìwali, yái profeta Moisés itànèericaté tàacáisi pibáyawaná ìwalicué, éwitacué piyúunáidacáaníta Moisés yàasu tàacáisi iwasàanápínacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁴⁶ Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicuise. Quéwa càmitacué peebáida Moisés yàasu tàacáisi báisíiri iyú. Báisícaalícué peebáidaca Moisés yàasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacái nacáitá Moiséscaíná itànàacaté nuináwaná ìwali. ⁴⁷ Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèericaté nuináwaná ìwali, íná càmita nacáicué peebáidapíná yái tàacáisi nucàlidéeripínacuéca pírí”, íimaca yái Jesúsca.

6

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹ Néesetécáwa, Jesús yàacawa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, áibaalí íipidenéeri Tiberias. Wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamiwáise àta alénácaalí

yàawa, naicácaínaté imànica madécaná yái càmlirica wenàiwica idé imànica ichùnìacaténá cáuláiquéeyéi.
³ Néese Jesús yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa wáapicha wía yéewáidacaléca. ⁴ Mawiénicaté Pascua yàasu èeri judíonái imànicatáicaté yàasu cultowa máinliri iwàwacutácawa nalí ípidenéeri Pascua. ⁵ Néese Jesús iicáidaca nalí níai manùbéeyéi wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús íimaca Felipe irí:

—¿Alénásica yéewa wawènlaca nayáapíná níai manùbéeyéi wenàiwicaca? —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Jesús isutáca yéemlawani yáalímáidacaténá iicáwa Felipe, yáalíacaténáwa càinácaalí Felipe íináidáanáwa, Jesúscáiná yáalíacatéwa càinácaalí imàníinápinaté wàacaténá wenàiwica iyáapíná.

⁷ Néese Felipe íimaca:

—Càmita wáalímá wàaca nayáapíná. Ewita wadèniacaalí doscientos denario imanùbacatá, yái doscientos èeri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawènlaca pan cayába yáaliméeripíná wàaca nayáatá, ibatàa púubanamáanápínátá — íimaca. ⁸ Néese abéeri wéená, wía yéewáidacaléca, ípidenéeri Andrés, yái Simón Pedro iméeréerica, íimaca Jesús irí:

⁹ —Iyaca cháí abéeri sùmàì idènièri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imìdecaná nacái, quéwa càmita náalímá níai manùbéeyéi wenàiwicaca —íimaca yái Andrésca.

¹⁰ Néese Jesús íimaca walí:

—Pichùullacué náawinacawa canánama — íimaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náawinacawa. Nàyaca cawàwanáta cinco mil namanùbaca asíanái. Càmita waputàa

càisimalénácaalí inanái, sùmanái nacái. ¹¹ Néese Jesús yeedáca níai panca icáapi irìculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese isubèriadaca nía, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacùaca wenàiwicanái iríni, níai yáawinéeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús imànica cubái imìdecaná yáapicha, yá wawacùaca nalíni, càinácaalíté imanuíca nawàwa nayáaca. ¹² Idécanáami nayáaca cadénama, yá Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Pìacué peedá yéenáimi imàaquéericawa, ipíchaná yúucacawa —íimaca yái Jesúsca. ¹³ Iná wàaca weedáca pan yéenáimi imàaquéericawa, yá wapuníadaca doce namanùbaca mapíiri pan yéenáimi iyú, yái imàaquéericawa cinco namanùbaca cebadéeri pan íicha. ¹⁴ Níai wenàiwicaca naicácáiná Jesús imànica yái cànírica áiba wenàiwica idé imànica, íná náimaca nalíwáaca:

—Báisíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuíse, yái wacuèrinápiná càide iyúwaté profeta Moisés itànàanáté tàacáisi ìwali yàanèripinácaté aléi èeri irìculé —náimaca. ¹⁵ Quéwa Jesús yáaliacawa nawàwáaná náibàacani cachàiníiri iyú namàacacaténá Jesús iyúwa nàasu rey icùanápiná nía, íná Jesús yàacawa náicha dúli íinatalé iyacaténá abéerita.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicùà wàacawa Galilea icalìsaniná néré. ¹⁷ Néese wawàlùacawa barca irìculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calisa íicha wàanàacaténá Capernaum iyacàlená nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús càníritàacá yàanàa

wàatalé. ¹⁸ Néese manuíri màladàca imichàacawa cáulicáiná ipùa wía cachàini. ¹⁹ Néese máadáini watenácaté cawàwanáta cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepuníriwa úni inànìacubàa, mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmicáiná wáalíá waicàcani. ²⁰ Quéwa Jesús íimaca walí:

—¡Núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca walí.

²¹ Néese casimáiri iyú weedáca Jesús barca iriculé, yáta barca yàanàaca wawàwacataléca wàacawa.

La gente busca a Jesús

²² Mapisáita àniwa níai manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaquéeyéicaté abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha nawàwacaté nacutáca Jesús. Náalíacawa càmitaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi watécaalíté yái abéeri barcaca iyéericaté néeni. ²³ Quéwa abénaméeyéi wenàiwica Tiberias iyacàlená néeséeyéi nàanàaca barca irícu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacatáicaté pan idécanáamité Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri.

²⁴ Néese wenàiwicanái càmicáináaté nàanàa Jesús, càmicáiná nacái nàanàa wía, wía Jesús yéewáidacaléca, ínáté nawàlùacawa madécaná barca iriculé nachàbacaténá calisa nàanàanápíná Capernaum iyacàlená néré nacutácaténáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calisa.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Idécanáamité nàanàaca abéemàalé calisa íicha, yá nàanàaca Jesús. Náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicaalínáté pìanàa aléi?

—náimaca. ²⁶ Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, càmitàacáwa pialía péemìaca caináaalí ímáaná yái numànírica càmlírita áiba wenàiwica idé imànica. Píaliacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, íná picutácuéca núa yàacàsi ìwalínápiná meedá. ²⁷ Picácué máini cáinináca piicáca piyáacaléwa cháí èeri irìcu imáalàapinácáináwa meedá caquialéta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawènírica piicáca yái yàacàsica yèerica picáuca càmliri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèripinácuéca pirí, núa asiali Dios néeséerica. Yácaíná Núaniri Dios idéca imàacaca nudènlaca nuchàiniwa nùacaténácué picáuca càmliri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca. ²⁹ Jesús íimaca nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuèrica —íimaca yái Jesúsca. ³⁰ Néese nasutáca néemìawani:

—¿Càiríiná wawàsi áiba wenàiwica càmliri idé imànica pimàníripiná waicá yéewanápiná weebáidaca pitàacái? ¿Càinásica píalimá pimànica? ³¹ Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca ípidenéericaté maná nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càinàwàiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Salmos irìcu: ‘Imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníise èeri imanùbaca nayáapiná’, càì profeta itànàacaté Moisés iináwaná ìwali —náimaca. ³² Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapiná pan chènuníiséeri. Yácata Núaniri Dios

yèericaté nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siùcáisede yàacué pirí yái báisíri yàacàsi chènuníiséerica. ³³ Núacata yái Dios yúule cáurica Dios yèericuéca pirí, núa iricuèricawa chènuníise, yá nùaca nacáuca càmlíri imáalàawa níái èeri mìnánáica —íimaca yái Jesúsca. ³⁴ Néese nasutácani:

—Uwé, pía wayáa yái yàacàsica mamáalàacata — náimaca. ³⁵ Jesús íimaca nalí:

—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca càmlíri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáacaléwa èeri irícuíri yàacàsi, càicáaníta máapítacué pía àniwa, macàlacué nacái piwàwa àniwa. Quéwacué peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yásí matuíbanáicuéca piwàwa Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa casíimáiná wenàiwica càmlíyéica máapi, càmlíyéi nacái macàla iwàwa. ³⁶ Quéwa nudéca nucálidacuéca piríni, éwitacué piicácaníta yái numànírica, càicáanítacué càmita peebáida nutàacái mamáalàacata. ³⁷ Cawinácaalí Núaniri Dios imàaqueeyéica nùasunáipiná, níata yeebáidapiná nutàacái. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. ³⁸ Càmita nùanàa chènuníise numànicaténá meedá iyúwa nuwàwáaná. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. ³⁹ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa càmita iwàwa yúucacawa nuícha abéeri nùasu wenàiwicanái yéená, Dios imàaqueeyéica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa numichàidaca nía yéetácáisi lícha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁰ Yácáiná Núaniri Dios iwàwa nadènìaca nacáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica

Dios Iirica núa, yeebáidéeyéi nacái nutàacái. Néese numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa — íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali íimacáinaté: “Núacata yái Dios yúuleca chènuníiséeri Dios yèericuéca pirí, nùacaténácué picáuca càníiri imáalàawa”, íimaca. ⁴² Yá náimaca nalíwáaca:

— ¡Yácata Jesús meedá, yái José ìirimica! Wáalíaca waicáca isèenái, yáanirimi, yáatúa nacái. ¡Ichìwaca meedá yái icàlidacáiná iricùacasawa chènuníise! — náimaca. ⁴³ Néese Jesús íimaca nalí:

— Picácué càì pitàaní piríwáaca. ⁴⁴ Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái, yéewanápiná nùasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁵ Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Càité íimaca: ‘Dios yéewáidapiná macái wenàiwica’, càì itànàaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáíwa ìwali, neebáidapiná nutàacáíwa.

⁴⁶ “Canácatàacá áiba nuícha iiquéeri Núaniri Dios. Abéerita núa, yái Dios ibànuèrica chènuníise, nudéca nuicácani. ⁴⁷ Péemíacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái idèlàca siùcáisede icáucawa càníiri imáalàawa. ⁴⁸ Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca càníiri imáalàawa. ⁴⁹ Pìawirináimicué nayáacaté nayáacaléwa èeri imanùbaca, yái pan nacáirica íipidenéericaté maná Dios ibànuèricaté nalí chènuníise idècunitàacá nèepunícawa manacúali yùucubàa càinàwàiri. Nayáacaté maná èeri

imanùbaca, quéwa béeyéicaalíté nía, yáté néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnánái yéetáanáwa. ⁵⁰ Quéwa nucàlidacué pirí nùwaliwa, núacata yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí wenàiwica iyéerica yái yàacàsica, ìyapíná càiripínáta Dios yáapicha. ⁵¹ Núacata yái yàacàsi cáurica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí iyéerica yái yàacàsi cáurica, idèniapíná icáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapicha. Yái yàacàsi nuèripínáca nalí, yácata nuíná yái. Yá numàacapíná nuínáwa nuétácaténáwa yéewanápiná èeri mìnánái nadèniaca nacáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapicha —ímaca yái Jesúsca yéewáidacaténá nía imàacáanápínaté icáucawa.

⁵² Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca nalíwáaca chàinisíri iyú. Yá neémíanícawa, náimaca nalíwáaca:

—¡Canáca yéewaná yàaca wayáa iínáwa yái asíalica! —náimaca. ⁵³ Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayábani, càmicaalícué piyáa nuíná, núa asíali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái pìira nuíraná, càmitacué pidèniapíná picáucawa càmlíri imáalàawa. ⁵⁴ Cawinácaalí iyéerica nuíná, ìiréeri nacái nuíraná, idèniaca siùcáisede icáucawa càmlíri imáalàawa; néese numíchàidapínácani yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. ⁵⁵ Cayábéeri yàacàsi yái nuínáca. Cayábéeri nacái nuíraná wenàiwica ìirapíná. ⁵⁶ Cawinácaalí iyéeri nuíná, ìiréeri nacái nuíraná, ìyaca abédanamata núapicha, núa nacái nùyaca abédanamata yáapicha. ⁵⁷ Núaniri Dios yái ibànuèrica núa ìyaca càiripínáta. Núa nacái nùyaca càiripínáta Núaniricáiná yàaca nucáuca. Càita nacái cawinácaalí iyéerica nuíná, yá nùaca

nacái icáuca càmlíri imáalàawa. ⁵⁸ Nucàlidacué pírí nùwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse. Yái yàacàsica càmlíricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica plawirináimi iyéericatécué, quéwaté béeyéicaalí nía, yá néetácatéwa càmicáiná yéewa maná yàaca nacáuca càmlíri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí iyéerica yái yàacàsica nuèripináca irí, idènapiná icáucawa càmlíri imáalàawa —cài Jesús icàlidaca nalí comparación, yéewáidacatená nía iwàwacutáanápínaté imàacaca icáucawa yéewacatená yàasu wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmlíri imáalàawa.

⁵⁹ Càité Jesús yéewáidaca judiónái nàwacáidáyacacaalítéwa néewáidacàalu irícuwa Capernaum ìyacàlená néeni.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Néeseté manùbéeyéi néená níái yèepuníyéicatéwa Jesús yáapicha quéechatécáwa, idécanáamité néemíaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwáaca:

—Máiní càulenáca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¡Càmita wawàwa weebáidaca itàacái! —náimaca. ⁶¹ Quéwa Jesús yáalíacawa natàaníca báawéeri iyú itàacái ìwali. Yá ímaca nalí:

—¿Cánácué báawa péemíacani, yái nucàlidéericuéca pírí? ⁶² Néese, ¿càinásicué píináidacawa piicácaalícué núa, asíali Dios néeséerica, numichàacawa chènuniré àniwa, aléera nùyacataléca bàaluité? ⁶³ Abéerita Espíritu Santo yèeri wenàiwica icáuca càmlíri imáalàawa. Canácaalí Espíritu Santotá, yásí canéerica iwèni meedá yái nuínacatá. Yái comparación nucàlidéericuéca pírí yàacàsi ìwali ímáanáca Espíritu Santo yàacuéca

picáuca càmíiri imáalàawa peebáidacaalícué nutàacái báisíiri iyú. Càmita íimáaná iwàwacutácué piyáaca nuinásiwa. ⁶⁴ Quéwa nàyaaca abénaméeyéi pèewi càmíiyéipiná idènià icáucawa càmíiri imáalàawa càmicáiná neebáida nutàacái —íimaca yái Jesúsca. Càì Jesús íimaca yácáiná idàbacatáiseté imáidaca yéewáidacalénáíwa quéechatécáwa, yáté yáalíacawa cawinácaalí nía càmíiyéipinácaté yeebáida itàacái, yáalía nacáíwa chánácaalí wéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. ⁶⁵ Néese Jesús íimaca nalí nacái:

—Iná nudéca nucàlidacuéca piríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmicaalícáwa Núaniri Dios imàaca yeebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

⁶⁶ Néese madécaná néená níái yèepuníiyéicatéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha. Càmita quirínama nàacawa yáapicha. ⁶⁷ Néese Jesús isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca, doce wamanùbaca. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué nacái pía yèeyéipináta nacáíwa? — íimaca yái Jesúsca. ⁶⁸ Quéwa Simón Pedro íimaca irí:

—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icàlidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wadènlacaténá wacáucawa càmíiri imáalàawa. ⁶⁹ Weebáidaca pitàacái. Wáalíaca nacái mabáyawanéeri Mesíasca pía, yái wacuèrináca, yái cáuri Dios Iirica —íimaca yái Pedroca. ⁷⁰ Jesús íimaca walí:

—Nudéca nuedácuéca pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenácué Satanás yàasu —íimaca yái Jesúsca.

⁷¹ Càité Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái Simón Is-cariote ìrimi. Ewita abéeri wéenácáanítani, wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáaníta Judas itéenápinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

¹ Néese Jesús yèepunícatéwa Galilea yàasu cáli íinatabàa. Càmitaté iwàwa ìyaca Judea yàasu cáli íinata, níacáiná judío íiwacanánái nawàwacaté nanúacani. ² Quéwa mawiénicaté judíonái yàasu culto abéeri semanéerica íipidenéeri Enramadas, nàyacaténáté caplíma irícu. ³ Iná Jesús yéenánái náimaca irí:

—Píca piyamáawa cháí, néese píawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá píasu wenàiwica iyéeyéica néeni naicáca yái pimàníirica càmlírica áiba wenàiwica idé imànica. ⁴ Aiba iwàwacaalí manùba wenàiwica náalía naicácani, néese càmita imàni wawàsi ibàacanéeri iyú. Báisícaalí píalimá pimànica yái càmlírica wenàiwica idé imànica, yá iwàwacutá pimànicani manùba wenàiwica yàacuéseimi — náimaca. ⁵ Càica Jesús yéenánái icàlidaca iríni, càmicáiná nacái neebáida irí. ⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmitàacá nuénáiwaná yàanàa, quéwacué píalimá píibaidaca píasu wawàsiwa macái èeri imanùbaca. ⁷ Aibanái èeri mìnánái càmlíyéica yeebáida nutàacái càmitacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca naicáca núa numàacacáiná náalíacawa nabáyawaná ìwaliwa. ⁸ Píacuéwa culto néré, núa quéwa càmitàacá nùawa siùca, càmicáinatàacá nuénáiwaná yàanàa cayába —íimaca

yái Jesúsca. ⁹ Néese idécanáami càì icàlidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

Jesús en la fiesta de las Enramadas

¹⁰ Néeseté idécanáami Jesús yéenánái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén ìyacàlená nérépiná. Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéri iyú. ¹¹ Néese judío ìiwacanánái nacutàcani culto yaalí, Jerusalén ìyacàlená irìcu. Yá nasutáidaca néemìawa wenàiwicanái:

—¿Alénásica yáara asìalica? —náimaca. ¹² Nía nacái wenàiwicaca natàaníca ibàacanéri iyú nalíwáaca Jesús ìwali: “Cayábéeri ìiwitáise”, náimaca. Quéwa áibanái náimaca: “Càmírita cayába, ichìwáidacáiná wenàiwica meedá”, náimaca. ¹³ Quéwa macáita natàaníca Jesús ìwali ibàacanéri iyú cáalucáiná naicáca judío ìiwacanánái, níái báawéeyéica ìicáca Jesús. ¹⁴ Idècunitàacá namànica culto semana ìwaliabàacatái, yáté Jesús iwàlùacawa templo irìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. ¹⁵ Níái judío ìiwacanánáica nánáidacawa manuísíwata néemìaca Jesús yéewáidáaná. Yá náimaca ìwali:

—¡Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináté yéewáidawa wàasu escuela irìcu! —náimaca nawènúadacaténá wenàiwica ìiwitáise Jesús íicha.

¹⁶ Néese Jesús íimaca nalí:

—Yái nuéwáidéericuéca pía ìwali cààmírita nùasu tàacáisi. Nucàlidacué pirí yàasu tàacáisi yái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa. ¹⁷ Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáalíacawa nuéwáidaca nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalía

nacáíwa càmita nuéwáida nía nùasu tàacáisi iyúwa meedá. ¹⁸ Cawinácaalí itàaníríca ííwítáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanái yàaca ímíétacaná, quéwa núa iwàwéeri wenàiwicanái yàaca Núaniri Dios ímíétacaná, yái ibànuèrica núa. Iná nutàaníca báisírí iyú, núacáináta yái báisíríca, càmita nacái nuchíwa.

¹⁹ “Profeta Moisés icàlidacaté piawirináimicué íríní cànínacaalí Dios iwàwáanácué pimànica. Quéwa canácatacué pèewi áiba imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánácué piwàwa pinúaca núa? —ímíca yái Jesúsca. ²⁰ Néese níái wenàiwicanáica náimaca írí:

—¡Demonio ìyaca piwàwalícu idacuèri pííwítáise, íná máíwítáiseca pía meedá! ¡Canácata iwàwéeri ínúaca pía! —náimaca. ²¹ Néese Jesús ímíca nalí:

—Macáitacué píínáidacawa manuísíwata piicáidaca yái numànírícaté áiba sábado bàaluité piyamáidacatáicuécawa, nuchùnìacaalíte cáuláiquéeri asìali, íná báawacuéca piicáca núa numànicáiná yái wawàsi pííméericuéca ìwali cànírícasa Dios imàaca wamànica sábado írìcu judíonái iyamáidacatáicawa. ²² Quéwa Dios imàacaca wáibaidaca sábado írìcu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawàsi Dios ichùulìèrica wamànica. Càita ìyaca circuncisiónca. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisión ìwali, càide iyúwaté wàawirináimi imànínáté circuncisión néenibe asíanái írìwa madécaná camuí Moisés ipíchawáise. Yái Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanácué pimànica circuncisión sùmài írí abéeri semana idénáami imusúaca iicá èeri éwita ìyacáaníta sábado piyamáidacatáicuécawa. Iná pimànicuéca

circuncisión péenibe aslanái iríwa càinácaalí èeri iwàwacutácatáicué pimànicani, yéewacaténácué pimànica machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùullaná. ²³ Càita pimànicuéca càide iyúwa profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi Dios inùmalícuíse, yá pimànicuéca circuncisión péenibe aslanái iríwa éwitacué iwàwacutácaaníta pimànicani sábadò irícu wayamáidacatáicawa, idènlacaalí abéeri semana yái sùmàica. Néese, ¿cánácué báawa piwàwa núapicha ìwalíse yái nuchùnìanáca macái iiná yáara asialica cáuláiquéerimica sábadò piyamáidacatáicuécawa? ²⁴ Picácué picháawàa wenàiwica iináwaná ìwali ipíchawáisecué píalía nàwali cayába càinácaalí namàníiná. Iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú ipíchawáise picàlidacuéca naináwaná ìwali. Néese, pitàanicué báisíiri iyú —ímaca yái Jesúsca.

Jesús habla de su origen

²⁵ Idécanáamité néemlaca Jesús ímáaná, néese abénaméeyéi ìyéeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús, yái asìali judío ìiwacanánái nacutéerica nanúacaténáni! ²⁶ Piicácué yái, itàaníca iyúwa iwàwáaná itàaníca macái wenàiwica yàacuése, quéwa wáiwacanánái càmita nàalàa cachàiníiri iyúni. Cawàwanáta wáiwacanánái nàináidacawa ìwali Mesíascani, wacuèrinápiná wía judíoca, Dios ibànuèrica walí. ²⁷ Quéwa càmita yéewa Mesíascani, wáalíacáináwa ácatáiséericaalí yái asialica, quéwa Mesías yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripiná ìwali síisáanéericaalíni —náimaca. ²⁸ Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwica templo

irìcu, yá yéemìlaca yái náiméerica ìwali. Néese Jesús íimaca cachàiníiri iyú:

—Piyúunáidacuéca píalíacawa nùwali. Piyúunáidacué nacái píalíacawa sísisáanéericaalí núa. Quéwa càmita nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànùacáiná núa, yái Dios báisírìca, cà míricué píalía ìwali. ²⁹ Nùalíaca Dios ìwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùa nacái núa néese —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Néese judío íiwacanánái nawàwa náucaca Jesús presoíyéi ibànàlìculé, quéwa càmitaté náibàani càmicáinátàacá Jesús yéenáiwana yàanàa nanúacatáipinácáténi. ³¹ Quéwa madécaná wenàiwica neebáidaca Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànùèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Íwàwacutá Mesíascani yái asìalica imànicáiná macái ííwítáaná yái cà mírica áiba wenàiwica idé imànica càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmàlìcuíse, yái Mesías yàanèripinácáté icùacaténá wía, wía israelitaca —náimaca.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Néeseté abénaméeyéi fariseo néemìlaca wenàiwicanái itàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali. Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái yáapicha nabànùaca nàasu úwináíwa icuèyéica templo náibàacaténá Jesús náucáanápínáni presoíyéi ibànàlìculé. ³³ Iná Jesús íimaca:

—Nùyacué pèewi achúma èerita. Néese nuèpùacawa Dios yàataléwa yái ibànùèricaté núa.

³⁴ Néese picutápinácué núawa, quéwacué càmita

pidé pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca —ímaca yái Jesúsca. ³⁵ Néese judíonái náimaca nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Alénásica yàawa yái aslállica càmicatalépinácasa wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenánái yàatalé iyéeyéica càmlíyúi judío yèewiré yéewáidacaténá càmlíyúi judío. Quéwa canápináta meedá yàacawa, càmicáiná neebáida itàacái. ³⁶ ¿Càinásica ímáaná? ‘Picutápinácué núawa quéwacué càmita pidé pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca’, càì ímaca —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná.

Ríos de agua viva

³⁷ Aiba èerité namáalàidáanápíná namànica culto, máiníri iwàwacutácawa nalí yái èerica. Yá Jesús ibàlùacawa nàacuésemi, yá ímaca cachàiníri iyú, icàlidaca nalí comparación:

—Piwàwacaalícué picáucawa càmlíri imáalàawa càide iyúwa macàléeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmlíri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni, cawinácaalí macàléeyéica iwàwa. ³⁸ Càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalícuise, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idènapíná cáuri úni iwàwalícuwa, yái úni cáurica yèerica icáuca càmlíri imáalàawa càide iyúwa cayábéeri únibàa depuíwéeri canácatáita chuini — ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Jesús icàlidaca nalí yái comparaciónca yéewáidacaténá nía Espíritu Santo ìwali, yái icuèripinacaté náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yái úni cáurica

íimáanáca càicanide iyúwa Espíritu Santo. Quéwa néenialité càmitàacá Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé càmicáinátécá Jesús yéetáwa, càmicaalítécá nacái imichàawa chènuniré iyacaténá cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha. Inaté càmitàacá yéewa Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé.

División entre la gente

⁴⁰ Néeseté abénaméeyéi néená níái wenàiwicaca idécanáami néemíaca Jesús itàacái, yá náimaca:

—Báisícata profetacani yái Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanaté tàacáisi profeta ìwali yàanèripinacaté yéewáidacaténá wía —náimaca.

⁴¹ Aibanái íimaca:

—Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái íima:

—Càmita yéewa wacuèrinápiná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. ⁴² Iwàwacutá rey David itaquérinámicani yái Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná profetanái itànèricaté. Iwàwacutá nacái imusúaca iicá èeri Belén iyacàlená irìcu, yái yàcaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yái asíalica Jesús, Nazaret iyacàlená néeséri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmicáinaté néemíaca Jesús iináwaná ìwali imusúacaté iicá èeri Belén iyacàlená irìcu, rey David itaquérinámi nacáicani, yái Jesúsca. ⁴³ Càita nánáidacawa Jesús ìwali, íná càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca níái wenàiwicaca. ⁴⁴ Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmitaté náibàani.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Néese té úwinái icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá náimaca úwinái irí:

—¿Cánácué càmita pité néese ni? —náimaca.

⁴⁶ Néese úwinái íimaca nalí:

—¿Canátàacá áiba wenàiwica itàaníríca àta siùca nacáide càide iyúwa itàaníná yáara aslálíca! —náimaca. ⁴⁷ Néese fariseonái náimaca nalí:

—¿Pimàacasícué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? ⁴⁸ Canácata wéená wía náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yeebáidéeri itàacái. ⁴⁹ Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, càmíiyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipíná íchawa meedá —náimaca.

⁵⁰ Néese Nicodemo yái fariseo ipáchiéricaté Jesús yàatalé áiba catá ìyaca néeni fariseonái yèewi, judío íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:

⁵¹ —Dios itàacái càmita ibatàa wanúaca wenàiwica àta wéemíacataléta icàlidaca ìináwanáwa, wáalíacaténáwa ìwali yái imànínáca —íimaca yái Nicodemoca. ⁵² Néese náimaca Nicodemo irí:

—¿Píatasica Galilea yàasu cáli néeséeri nacái? Pitàaníca máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi iwèni Galilea yàasu cáli néeséeyéica. Píà péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté, yásí píalíacawa canáca profeta imusuéricatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáichacáínaté abénaméeyéi profeta nàanàacaté Galilea yàasu cáli néese. ⁵³ Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

8

La mujer adúltera

¹ Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. ² Néese mapisáita àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.

³ Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu, fariseonái nacái natéca inanái Jesús yàatalé, abéechúa inanái canìríchúa. Nàanàacaté úa idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha càmlìrica unìrisíwa. Yá nabàlùadaca úa nàacuésemi níái iyéeyéica néeni. ⁴ Yá náimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úái inanáica idècunitàacá uimáca áiba asìali yáapicha càmlìrica unìrisíwa. ⁵ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmàlicuise íimaca iwàwacutáanápiná wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanái iiméechúaca áiba asìali yáapicha càmlìrica unìrisíwa. Néeni pía, ¿càinásica píimaca ùwali úái inanáica? —náimaca.

⁶ Nasutáca néemìawa Jesús yéewanápiná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali icáapi ipùata iyúwa.

⁷ Quéwa nasutáca néemìawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:

—Néeni, cawinácaalícué péenáquéi mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca yái Jesúsca.

⁸ Néese Jesús yáawiacawa itànàaca cáli ìwali àniwa icáapi ipùata iyúwa. ⁹ Quéwa idécanáami néemìacani, yá nadàbaca nawàwalica macái

báawéeri namàníirica, Dios imàacacáiná nawàwalica nabáyawanáwa. Yá nàacawa náicha abéerinamata namanùbaca iyúwa. Níái béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa náicha quéechacáwa, néese ùuculiyéi nàacawa náicha. Idécanáamité fariseonái macáita nèepùacawa náicha, yá Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa. Yá iicáca úái inanáica ibàlùèchúacawa abéechúata. ¹⁰ Néese Jesús isutáca yéemàawa úa:

—¿Néeni níái icháawèeyéica piináwaná ìwali? ¿Canátasica iwàwéeri inúaca pía pibáyawaná ìwalísewa? —Íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Néese úumaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canácata iwàwéeri yùuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Uwé, núa nacái càmita nùuwichàida pía. Siùcade pìawa, picá pimàni pibáyawanáwa àniwa —Íimaca yái Jesúsca.

Jesús, la luz del mundo

¹² Néeseté wenàiwicanái ìwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Càica núade iyúwa camalási cháí èeri irìcu nuéwáidacáiná èeri mìnánái náalíacaténá Dios ìwali. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuníwa catéeri náíwitàise yáapichawa iyúwa wenàiwica càmíiyéica yáalía Dios ìwali, íná càmita namàni mamáalàacata nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náíwitàise, náalíacaténá Dios ìwali, nùacáiná nacáuca càmíiri imáalàawa —Íimaca yái Jesúsca. ¹³ Néese fariseonái náimaca Jesús irí:

—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná pi-ináwaná ìwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica

yáaliácawa asáisi báisícaalíni —náimaca. ¹⁴ Jesús íimaca nalí:

—Cawèníriquéi yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáaníta nuináwaná ìwaliwani, núaliácáináwa síisáanácaalí nùanàa, núalía nacáíwa alénácaalípiná nùawa. Quéwa càmitacué píalíawa síisáanácaalí nùanàaca, alénácaalí nacái nùapináwa. ¹⁵ Pidécuéca píimaca áibanái ìwali iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalisewa. Quéwa píinàidacuéca meedáwa èeri mìnanaí ííwitàise iyú. Néese càmita càì nuínáidacawa. Càmita nacái nuémìà naináwaná ìwali cháí èeri írìcu nùuwichàidacaténá nía. ¹⁶ Quéwa núumacaalí siùca nàwalitá iwàwacutáaná nùuwichàidaca níatá, yásí nùuwichàidaca nía machacàníri iyútá, càmicáiná nuínáidawa nulínáamitawa nùuwichàidáanápíná níatá, néese nuínáidacawa abédanamata Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná. ¹⁷ Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité íimaca: Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica ííwitàise náapichawáaca nacàlidáanápíná áibanái iináwaná ìwali, yásí cawènica natàacái. ¹⁸ Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuináwaná ìwali cawinácaalí núa: Núacata icàlidéerica nuináwaná ìwaliwa, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, icàlida nacái nuináwaná ìwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáíwitàise wáapichawáaca, íná yéewa cawènírica watàacái pucháibacáiná wía —íimaca yái Jesúsca. ¹⁹ Néese náimaca Jesús írí:

—Wadéca wéemìaca piináwaná ìwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núaliácawa càmitacué píalíawa cawinácaalí núa,

càiná nacái nuíwítáise. Núalíacawa nacái càmitacué pialía Núaniri Dios ìwali. Píalíacaalícuéwa caw-inácaalí núatá, yá píalíacuécawa nacái Núaniri Dios ìwalitá —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Càité Jesús íimaca idècunitàacá yéewáidaca wenàiwicanái templo irícu, mawiénita ofrenda yàalu irí náucacataléca nàasu platawa namàaquéricaté Dios irípiná ofrenda iyú. Quéwa càmitaté náibàani càmicáinátécáwa Jesús yéenáiwana yàanà nanúacatáipináténi.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa, níai judío íiwacanánáica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinácué núawa, nuwasàacaténácué pía yùuwichàacáisi íicha, quéwa càmitacué pidé pìanàaca núa, íná péetápinácuécawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichacuéwa. Nùacawa aléera canácatalépináca yéewanácué piwàlùacawa —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese judío íiwacanánái náimaca nalíwáaca:

—Cawàwanáta inúapínáca yáawawa íná càì íimaca yàanápináwa alénácaalí caná yéewaná wawàlùacawa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. ²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Eeri mìnanáicuéca pía, quéwa núaquéi chènuníiséeri. Piyacuéca cháì èeri irícu quéwa càmita èeri mìnali núa. ²⁴ Iná nudéca núumacuéca pírí péetáanápínácaawa méetàuculé Dios íicha pibáyawaná yáapichawa. Càmicaalícué peebáida iyúwa núumáanácué pírí cawinácaalí núa, yásí péetácuécawa pibáyawaná yáapichawa —íimaca yái Jesúsca. ²⁵ Néese náimaca Jesús irí:

—¿Cawiná píá? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Nudàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, nucàlidacatécué piríni mamáalàacata nuináwanáwa cawinácaalí núa. Siùcade canápináta meedá nutàanícuéca píapicha càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. ²⁶ Iyaca madécaná wawàsi nucàlidacaténácué pirí péemìacaténácué pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái ibànuèrica núa itàaníca báisíiri iyú, yá nacái tàacáisi nucàlidéerica èeri mìnáná irí yácata tàacáisi nuémièrica icàlidaca, yái ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁷ Quéwa níái judío íiwacanánáica càmita náalíawa Jesús icàlidaca ìyaca Yáaniri Dios ìwaliwa. ²⁸ Iná Jesús íimaca nalí:

—Pimichàidacaalípinácué núa cruz ìwali pinúacaténácué núa, núa asìali Dios néeséerica, yásí píalíacuécawa nùwali núacata yái càide iyúwacué núumáaná pirí. Píalíapínácué nacáiwa càmita numàni wawàsi nulínáamitawa, néese, nucàlidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. ²⁹ Yái Núaniri Dios ibànuèrica núa ìyaca núapicha. Càmita Núaniri imàaca núa abéerita numànicáiná mamáalàacata càide iyúwa iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

³⁰ Jesús idécanáami càì íimaca, yá madécaná wenàiwica neebáidaca itàacái.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ Néeseté Jesús íimaca nalí abénaméeyéi judío icàlidéeyéica neebáidáanása itàacái:

—Peebáidacaalícué mamáalàacata nutàacái pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulíanácué píá, yásí nuéwáidacalécuéca píá báisíiri iyú. ³² Yásí píalíacuécawa ìwali yái nutàacái báisíirica. Yá

nutàacái báisírica iwasàapinácué píawa —íimaca yái Jesúsca. ³³ Náimaca irí:

—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanái yàasu wenàiwica wía. ¡Canáca yéewaná píimaca walí piwasàanápínása wíawa! —náimaca. ³⁴ Jesús íimaca nalí:

—Péemíacué cayába, cawinácaalí imàníiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa nabáyawaná ichùulianá nía, càide iyúwa áibanái wenàiwica íibaidáaná mawèníiri iyú náiwacali iríwa, yàasu wenàiwicacáiná nía. ³⁵ Náiwacali càmita íima yàasu wenàiwica ìwaliwa: ‘Nuénásàiriquéi’, càmita íima. Néese íimaca yéenibe ìwaliwa: ‘Nuìrica yái’, càì íimaca. ³⁶ Iná núa Dios Iirica, nuwasàacaalícué pía pibáyawaná íichawa, yásí càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa pibáyawaná ichùulianácué pía, Dios yéenibecáinácué pía báisíta. ³⁷ Nualíacawa Abraham itaquénáinámicuéca pía, quéwa piwàwacué pinúaca núa càmicáinácué peebáida nutàacái. ³⁸ Nucàlidacué pirí ìwali yái báisíiri tàacáisica Núaniri Dios yáasáidéerica nulí. Quéwa nualíacawa pimànicuécà càide iyúwa píaniri íimáanácué pirí —íimaca yái Jesúsca. ³⁹ Náimaca Jesús irí:

—Abrahamquéi wàawirimica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Abraham itaquénáinámica pía piwàwalícuísewatá, yá pimànicuécà càide iyúwaté Abraham imàníínátá. ⁴⁰ Quéwa éwita nucàlidacáanítacué pirí báisíiri iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa, càicáaníta piwàwacué pinúaca núa meedá. ¡Càmitaté Abraham iwàwa

inúaca wenàiwica Dios ibànuèyéicaté Abraham yàatalé! ⁴¹ Pimànicuéca meedá càide iyúwa píaniri imàníná —ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Càmíyéica wáatúa yéenibe úalani irìcuíse wíaquéi. Wadènià abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluíniná, yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwana icàaluíniná —náimaca. ⁴² Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisícaalícué Diosquéi píaniricatá, yási cáininácuéca piicáca núatá, Dios néeséericáiná núa, iyéerica cháí. Càmita nùanà nùasu wawási ìwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuèrica núa numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná.

⁴³ ¿Cánácué càmita píalimá píalíaca péemíaca yái nucàlidéericuéca pírí? Núalíacawa càmitacué meedá piwàwa peebáidaca nutàacái, íná càmitacué píalimá píalíaca péemíaca càinácaalí ímáaná.

⁴⁴ Píanirícué yácata Satanásca. Píacué nacái yàasu wenàiwicaca. Piwàwacué nacái pimànica càide iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenàiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta siùca nacáide. Càmita íináidawa báisíiri tàacáisi ìwali, báawacáiná Satanás iicácani. Itàaníca yáawamita chìwái mamáalàacata càide iyúwa íiwitáise iyáaná, cachìwéericáiná meedáni. Yácata chìwái yáanirica, yái Satanásca, imàacacáiná wenàiwica itàaníca chìwái. ⁴⁵ Quéwa nucàlidacáinácué pírí báisíiri tàacáisi, íná càmitacué peebáida nutàacái.

⁴⁶ Macáitacué píalíacawa nùwali mabáyawanéerica núa. Nucàlidacué pírí báisíiri iyúni, íná ¿cánácué càmita peebáida nutàacái? ⁴⁷ Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmitacué Dios yéenibe

pía, íná càmitacué piwàwa peebáidaca itàacái — íimaca yái Jesúsca.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Báisíta wacàlidacaté pìwali machacàníiri iyúni wáimacaalíté pìwali samaritanosàirica pía, càmlíiri judío ìiri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalìcu idacuèrica píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá — náimaca. ⁴⁹ Jesús íimaca nalí:

—Canáca demonio nuwàwalìcu. Yái numànírica numànicani nùsáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios yéewanápiná wenàiwicanái yàaca icàaluíniná. Quéwa càmitacué piicá núa cáimiétaquéeri iyú.

⁵⁰ Càmita nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanái yàaca nulí cayábéeri, yá Dios yáasáidapiná cawinácaalí cabáyawanéeyéi.

⁵¹ Péemìlacué cayábani, cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènìaca siùcáisede icáucawa càmlíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. ⁵² Néese judío íiwacanánái íimaca irí:

—Siùca wáalíacawa báisíiri iyú demonio ìyaca piwàwalìcu. Néetácatéwa macáita profetaca icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse bàaluité, Abraham nacái yéetácatéwa. Néese, ¿cáná càì píimaca: ‘Cawinácaalí imànírica càide iyúwa nutàacái íimáaná, idènìaca siùcáisede icáucawa càmlíiri imáalàawa’, cáná càì píimaca? ⁵³ ¡Pía càmlíiri cachàini íicha yái wàawirimi Abrahamca! Abraham yéetácatéwa, nía nacái profetaca néetácatéwa nacái. Càmita yéewa cachàiníiri náicha pía. ¡Càmita máiní cachàinírica pía càide iyúwa piyúunáidáaná! — náimaca. ⁵⁴ Jesús íimaca nalí:

—Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa cayábéerica núatá, yásí canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué ìwali Picuèrinásacué Dioscani. ⁵⁵ Quéwa càmitacué píalía Dios ìwali càinácaalí ìiwitáise ìyaca. Núacata yái yáaliérica Dios ìwali. Núumacaalí càmitasa núalía Dios ìwalitá, yásí nucàlidaca nuchìwawatá càide iyúwacué pía. Quéwa núalíaca Dios ìwali báisíiri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa ìimáaná. ⁵⁶ Pìawirimicué Abraham casímáica iwàwa bàaluité Dios imàacacáinaté Abraham yáaliacawa nuénáiwanaápiná ìwali, nùanàacatáipinaté aléi èeri iriculé. Yáté Abraham yáaliacawa nùanàanápinaté, íná yéewa casímáicaté Abraham iwàwa manuísíwata —ímaca yái Jesúsca. ⁵⁷ Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Càmitàacá pidènià cincuenta camuí. Càmita yéewa pidé piicáca wàawirimi Abraham, Abrahamcáiná ìyacaté néese siùca dos mil camuí — náimaca. ⁵⁸ Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué cayábani, núacata yái ìyéericaté càiripinatá ipíchawáiseté Abraham imusúaca iicá èeri, núacáiná yái Diosca —ímaca yái Jesúsca icàlidacaténá ìináwanáwa Dioscani, yái cànírica imáalàawa.

⁵⁹ Néese náibàaca íba nanúacaténá Jesús íba iyú quéwa Jesús ibàacawa náicha. Yá imusúacawa templo iricuíse. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewibàa; càité Jesús ichàbacawa náicha.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

¹ Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunícawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá iicáca matuíri asíali. Quéwa yáta asáináni matuírita. ² Néese wasutáca wéemíawa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuíri iyú yái asíalica? ¿Isèenái ibáyawaná ìwalíisesica càì matuíca yái asíalica, càmicaalí nacái, ibáyawaná ìwalíisetasicawa? —wáimaca. ³ Néese Jesús íimaca walí:

—Càmita ibáyawaná ìwalíisewéera, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalíisewéera. Yái asíalica imusúacawa matuíri iyú yéewanápiná macái wenàiwica yáaliacawa Dios ichùniacani, naicácaténá Dios cáimiétaquéeri iyú. ⁴ Péemíacué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca nawicáu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri siùca èeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. Nuénáiwaná yàanàaca mesúnamáita nuétácatáipináwa, néese càmita yéewa nuíbaidaca. ⁵ Idècunitàacá nùyaca cháì èeri irícu, yá càica núade iyúwa camalási icànéeri wenàiwica ìwali, amalácáiná numànica náiwitáise náaliacaténá Dios ìwali —íimaca yái Jesúsca.

⁶ Néese Jesús idécanáami càì íimaca, néese yàapísáidaca cáli yèewiré. Yá yèewíadaca cáli isàbecaténáni. Néese ipusúaca cáli matuíri ituí íimami ìwali. ⁷ Néese Jesús íimaca irí:

—Pìa píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni íipidenéeri Siloé náiquéericaté cáli yèewiré —íimaca yái Jesúsca. (Yái íipidenéerica

Siloé íimáanáca: “Ibànuèrì”.) Néese matuíri yàaca íibaca yáawawa néré. Néese idécanáami yèepùacawa icapèe néréwa, yá catuícani. ⁸ Néese áibanái wenàiwica matuírimi imanùbacanái naicácani. Aibanái nacái náaliaca naicácani naicácaínáté isutáca plata wenàiwica íicha iwènìacaténáté iyáapínáwa. Néese níái yáaliyéica iicácani nasutáca néemìawa níawáaca:

—¿Càmitasica yái asìalica matuíri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutácaténá plata wenàiwica íicha yéewanápiná iwènìaca iyáapínáwa? —náimaca. ⁹ Abénaméeyéi íima:

—Yácata yái —náimaca. Aibanái náima:

—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa iicácanáwa —náimaca. Quéwa yái asìali íimaca:

—Núacata yái matuírimica —íimaca. ¹⁰ Néese náimaca irí:

—¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuíca pía? —náimaca.

¹¹ Yá íimaca nalí:

—Yáara asìali íipidenéerica Jesús yèewìadaca cáli yáawiruní yèewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali, yá íimaca nulí: ‘Pìawa úni yàalu néré namusúadacatáiseca úni íipidenéeri Siloé, yái manuíri yàaluca náiquéericaté cáli yèewiré. Píiba pituíwa úni iyú’, íimaca nulí. Yá nùacawa néré. Yá idécanáami nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asìalica.

¹² Néese nasutáca néemìawani:

—¿Alénásica yáara asìalica? —náimaca. Yá íimaca nalí:

—Càmita núalíawa —íimaca.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³⁻¹⁴ Sábado yáté èerica, judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèewìadacaalíte cáli

catuícáténá imànica matuíri. Iná abénaméeyéi wenàiwica natéca matuírimi fariseonái yàatalé. ¹⁵ Néese fariseonái nasutáca néemàwa matuírimi cáná yéewaná iicáidaca. Yá íimaca nalí:

—Idéca ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali. Néese nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca. ¹⁶ Néese abénaméeyéi fariseo náimaca írí:

—Yáara asìali imànírìca càì càmìta yéewa Dios néeséericani, ìbaidacáiná sábadò wayamáidacatáicawa, wíá judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:

—Cabáyawanácaalítani, néese càmìta yéewa imàniquéi càmírìca wenàiwica idé imànicatá — náimaca. Iná càmìta abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. ¹⁷ Yá nasutáca néemàwa matuírimi àniwa. Yá náimaca írí:

—¿Néeni píá? ¿Càiná píimaca ìwali yáara asìali catuírìca imànica píá? —náimaca írí. Néese íimaca nalí:

—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalìcuíse —íimaca. ¹⁸ Quéwa judío ìiwacanánái càmìta neebáida matuínáani, néese catuícani íná namàacaca matuírimi yàacawa náicha, néese namáidaca matuírimi isèenái. ¹⁹ Nasutáca néemàwa matuírimi isèenái:

—¿Pìirisica yáara asìalica? ¿Idésica imusúacawa matuíwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuí siùcanide? — náimaca. ²⁰ Néese isèenái náimaca nalí:

—Wáalíacawa wàiriquéera. Wáalíaca nacáíwa imusúacatéwa matuíwaca. ²¹ Quéwa càmìta wáalíawa càinácaalí iyú yéewaná catuíca siùcanide. Càmìta nacái wáalíawa cawinácaalí ichùnià ituí. Pisutacué péemàwani. Béericáináni íná yáalimá icàlidacuéca piríni —náimaca.

²² Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanamata náiwitáise náucacaténá wenàiwica judíonái yéewáidacàalu íicha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica. ²³ Iná matuírimi isèenái náimaca: “Pisutácué péemìawani béericáináni”, càì náimaca. ²⁴ Néese judíonái namáidaca matuírimi àniwa. Náimaca írí:

—Picàlida walí báisíiri iyúni Dios iicápiná. Wáalíacawa cabáyawanéerica yáara asialica Jesús —náimaca. ²⁵ Néese íimaca nalí:

—Càmita núalíawa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núalíawa báisíiri iyú matuírícaté núa quéwa siùcade catuúica núa —íimaca. ²⁶ Néese náimaca írí àniwa:

—¿Càiná imàni pirí? ¿Càiná imàni ichùnìacaténá pituí? —náimaca. ²⁷ Yá íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni, néese càmitacué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca pirícué iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué pìacawa yáapícha nacái yéewáidacalénáipíná —íimaca iicáaníca naquíníná. ²⁸ Néese nacuíscaca náichawa matuírimi báawéeri iyú, yá náimaca írí:

—¡Píacata yáara asiali yéewáidacaléca meedá! Wía quéwa, profeta Moisés yéewáidacaléca wía. ²⁹ Wáalíacawa Dios itàaníca Moisés yáapícha bàaluité, quéwa càmita wáalíawa síisáanéericaalí yáara Jesúsca, cawinácaalí íiwitáise iyú nacái imàni wawàsi, íná càmita yéewa idé yàanàaca Dios néese —náimaca. ³⁰ Néese yái matuírimi íimaca nalí, iicáaníca naquíníná:

—¡Yéé, canácatàacá nuémièri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa píalíánasacué Dios ìwali, siùca pímacuécà càmítasacué píalíawa síisáanééricaalí Jesús, cawínácaalí íiwitáise iyú nacái imàni wawàsi, quéwa idéca ichùnìlaca nutuí, nuicáidacaténá àniwa. ¿Cánácué càmíta píalíawa? ¿Dàalasicué píiwita?

³¹ Wáalíacawa cayábéeri iyú Dios càmíta yéemla cabáyawanéeyéi isutáaná íicha. Yeebáida abéta nasutáaná íicha cawínácaalí yèeyéica icàaluíniná, imàníyeyéi nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná.

³² Canácatàacá wéemièri àta siùca nacáide áiba wenàiwica iináwaná ìwali cháí èeri írìcu yáaliméeri ichùnìlaca wenàiwica imusuéricawa matuíri iyú.

³³ Càmicaalí yàanàa Dios yàatanáisetá, néese càmíta idé imànica càiri wawàsità —ímaca. ³⁴ Néese judío íiwacanánái nacuíscaca náichawa matuírimi báawéeri iyú àniwa, yá náimaca írì:

—Pía cáanári ibáyawaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliyéica madécaná píicha —náimaca. Yá náucacani néewáidacàalu íichawa.

Ciegos espirituales

³⁵ Néeseté Jesús yáalíacawa matuírimi iináwaná ìwali, judío íiwacanánái náucacani néewáidacàalu íichawa. Iná Jesús yàanàaca yái matuírimica, yá íimaca írì:

—¿Néeni, peeabáidasica Dios Iiri itàacái, yái asìali Dios néeséerica? —ímaca ìwaliwa yái Jesúsca. ³⁶ Yá asìali íimaca Jesús írì:

—Nuíwacali, picàlida nulí cawínácaalíni yáara asìalica Dios néeséerica, nuebáidacaténá itàacái —ímaca. ³⁷ Jesús íimaca írì:

—Pidéca piicácani. Núaca yái Dios néeseérica, yái itàaníríca píapícha —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese asíali ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái —íimaca.

³⁹ Néese Jesús íimaca:

—Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé nùasáidacaténá cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, cawinácaalí nacái càmiyéica yeebáida. Nùanàaca catuícáténá numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliyéica cabáyawanáca. Néese cawinácaalí iyúunáidéeyéica catuíca íiwitáise, càica níade iyúwa matuíyéi càmiyéi yáalimá iicáidaca nayúunáidacáiná mabáyawanáca nía —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁰ Néese abénaméeyéi fariseo ibàluèyéicawa mawiénita Jesús irí néemlacani, íná náimaca Jesús irí:

—Wíata quéwa càmiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios ìwali —náimaca.

⁴¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué càmita píalíawa pibáyawanáwa ìwalitá, yásí càmita máiní cabáyawanácuéca píatá, quéwa éwitacué píalíacáanítawa pibáyawaná ìwaliwa, càicáaníta càmitacué peebáida nutàacái, íná cabáyawanácuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

10

El pastor y sus ovejas

¹ Néeseté Jesús íimaca: “Péemiacué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni irìculé càmiríca nàasu, càmita nawàlùawa corral inùma irìcubàa, néese náiríacawa

meedá iwáiná ìwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía. ² Quéwa áiba iwàluèriwa inùma irìcubàa, yá wáimaca ìwali pastor, yái icuèrica ipìra ovejanáíwa. ³ Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàacùaca inùma yéewacaténá oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yéemìaca nacuèriná itàacáíwa. Yá imáidaca yàasu ovejanáíwa náipidená ìwali. Yá yeedáca nía corral irìcuíse. ⁴ Idécanáami yeedáca macáita yàasu ovejanáíwa corral irìcuíse, néese yàacawa napíchalé. Yàasu ovejanái nàacawa yáamíse náalíacáiná néemìaca isàna. ⁵ Càmita nàawa yáamíse yái càmírica náalía néemìaca itàacái. Napianícawa meedá ícha càmicáiná náalía néemìaca itàacái cawinácaalí càmírica náalía naicá”, íimaca yái Jesúsca.

⁶ Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmita náalía néemìaca càinácaalí íimáaná.

Jesús, el buen pastor

⁷ Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Péemìacué cayába nucàlida piríni càinácaalí íimáaná yái comparaciónca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái ìyacatáica. Níái ovejaca íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùasunáipiná. ⁸ Macái cachìwéeyéi yàanèeyéicaté nupíchatécáwa icàlidéeyéicaté ichìwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmitaté néemì nali, càide iyúwa ovejanái càmicaalí neebáida itàacái càmírica nacuèriná. ⁹ Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàpiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yásí nucùapiná nùasu wenàiwicawa, yá nàypiná

matuíbanáita càide iyúwa ovejanái imusúacaalíwa èeríapi, yá nàanàaca nayáapínáwa cayábéeri, néese nèepùa nawàlùacawa táiyápi nayamáidacaténáwa.

¹⁰ “Aibanái cachìwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéi, yàanèeyéica iyéedùaca, nanúacaténá nacái, namáalàidacaténá nacái ovejanái. Càita nacái cachìwéeyéi nawàwaca namànica báawéeri áibanái irí. Quéwa nudéca nùanàaca nùacaténá èeri mìnánái icáuca càmíiri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casímáiri iyú. ¹¹ Càica núade iyúwa cayábéeri pastor icuèrica yàasu ovejanáwa, nucùacáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacái. Yá nacái numàacapíná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalínáwa. ¹² Quéwa áiba íbaidéeri icuèrica áibanái irí napìra ovejanái yeedácaténá iríwa plata meedá, càmita icùa oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo yàanàaca, yá imàacaca ovejanái, yá ipìacawa náicha icalùniwa càmíicáiná oveja icuèrináni, càmita nacái náiwacalini. Néese caluéri cuwèesi lobo íbàaca abéeri oveja, yá áibanái oveja napìra nacàlallàcawa.

¹³ Yái asìali ipìacawa náicha íbaidacáiná meedá plata ìwalínápiná. Càmita nacái cáininá iicáca ovejanái. Càita nacái nàyaca abénaméeyéi icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwáanása nacùaca nùasu wenàiwica. Càmita namàaca nacáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalíná.

¹⁴⁻¹⁵ “Núacata yái cayábéeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalíaná iicáca núa, càide iyúwa nacái núalíaná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacái núalía nuicáca nùasu wenàiwicanáwa, náalía nacái naicáca núa. Yá numàacapíná nucáucawa nùasu wenàiwicanái

íichawalínáwa. ¹⁶ Nudènià nacái nùasu wenàiwica áibanái càmíiyéica israelita, iwàwacutéeyéica nacái nuedáca. Yá neebáidapíná nutàacáiwa, yásí nùwacáidaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abéerita núa icuèripíná nía.

¹⁷ “Cáinináca Núaniri Dios iicáca núa numàacapínacáiná nucáucawa nùasunái íichawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nuliwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa. ¹⁸ Canácata yáaliméeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapíná nanúaca núa. Dios idéca ichùuliaca numàacáanápiná nucáucawa. Nudènià nacái nuchàiniwa nuedáanápiná nuliwa nucáucawa àniwa, nucáucàacaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùuliaca numàinínápiná càì”, íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Néese judíonái idécanáami néemíaca yàasu tàacáisi, yáté càmíta abédanamata náiwitáise náapichawáaca. ²⁰ Madécaná náimaca:

—¡Picácué péemíla irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáisevani —náimaca. ²¹ Quéwa abénaméeyéi íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmíta yéewa itàaní cáaliacáiri iyútá, càmíta nacái yáalimá ichùnà matuíyéitá —náimaca.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Néeseté àniwa uníabépi, Jerusalén iyacàlená mìnánái namànicaté culto nawàwalicaténá áiba éerimité masacàacatái namànicaté templo Dios irípiná. ²³ Yá Jesús iyaca templo irìcu, ìipìnaca abéeri imàdáná irìcubàa íipidenácatalé Pórtico de Salomón. ²⁴ Néese judío íiwacanánái

nàwacáidáyacacawa, nabàlùacawa Jesús itéesebàa. Yá nàimaca irí:

—Picá máini pidècunìacawa picàlidáanápíná walí báisíiri iyúni cawinácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápíná Dios ibànuèrica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —nàimaca irí. ²⁵ Jesús íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Yái numàníirica Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yáasáidaca amaléeri iyúni cawinácaalí núa. ²⁶ Quéwa càmitacué peebáida nutàacái càmicáinacué nùasu wenàiwica pía. ²⁷ Nùasu wenàiwicanái náalía néemìaca nutàacái càide iyúwa ovejanái náalíaná néemìaca nacuèriná itàacáiwa. Núalía nacái nuicáca nía, yá namànica càide iyúwa nuchùulìaná nía. ²⁸ Yá nùaca nacáuca càmfiri imáalàawa, íná càmita namáalàapínáwa. Canácata áiba yáaliméeri yeedáca nía nucáapi irícuíse. ²⁹ Cachàiníiri náicha canánama yái Núaniri Dios, yái yèerica nulí nùasu wenàiwicanái. Yá canácata yáaliméeri yeedáca nía Núaniri icáapi irícuíse. ³⁰ Càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, càita nacái nùyaca —íimaca yái Jesúsca. ³¹ Néese judío íiwacanánái náibàaca íba àniwa nanúacaténá Jesús íba iyú. ³² Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Nudéca numànica madécaná wawàsi cayábéeri pìacuéseemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càirínacué ìwalíise piwàwa pinúaca núa íba iyú ìwalíise yái numàníináca? —íimaca yái Jesúsca. ³³ Judío íiwacanánái íimaca irí:

—Càmita wanúa pía ìwalíise yái pimàníináca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pía pitàanícáiná báawéeri iyú Dios ìwali. Eeri mìnalicáiná meedá pía

quéwa picàlidaca piináwaná ìwaliwa Dioscasa pía — náimaca. ³⁴ Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca picàlidaca piináwanáwa piléecasa Dios itàacái. Uwé, yái cuyàluta profetanái itànèericaté Dios inùmalicúise ímaca: ‘Núumacatécué pirí càicuéca píade iyúwa Dios ìyáaná’, càité ímaca yái Diosca israelitanái irí, yàacaalíté nalí itàacáiwa. ³⁵ Wáaliacawa canácata yáaliméeri imáalàidaca Dios itàacái, néese báisícatali càiripináta. Yáté Dios ímaca càica níade iyúwa Dios ìyáaná, níai wenàiwicaca Dios yèeyéicaté irí itàacáiwa nacàlidacaténá áibanái iríni. ³⁶ Càita nacái núa. Dios idéca imàacaca nuíbaidaca irípiná, yá ibànùaca núa aléi èeri iriculé nuyúudàacaténá èeri minaná. Iná, ¿cánacué yéewa càì píimaca nùwali nutàanínása Dios ìwali báawéeri iyú núumacáiná Dios Iirica núa? ³⁷ Càmicáalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imànínátá, néese càmitacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. ³⁸ Quéwa numànicáiná càide iyúwa Núaniri Dios imàníná, iná iwàwacutacué peebáidaca nutàacái ìwalíise yái numànínáca éwitacué càmicáaníta peebáida yái tàacáisi nucàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacái ìwalíise yái numànínáca, yásí píalíacuécawa amaléeri iyú càica núade iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái càicanide iyúwa núa —ímaca yái Jesúsca.

³⁹ Néese Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa càmita nadé náibàacani Jesús yàacáináwa náicha.

⁴⁰ Néese Jesús yèepùacawa abéemàalé Jordán inanába íicha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista ibautizacatalécaté wenàiwica. ⁴¹ Madécaná

wenàiwica yàacawa néré néemìacaténá Jesús itàacái.
Yá náimaca nalíwáaca:

—Ewitaté càmícaaníta Juan imànica yái càmírica
wenàiwica idé imànica, càicáaníta báisíricata
macáita tàacáisi Juan icàlidéericaté ìwali yái asìalica
—náimaca Jesús ìwali. ⁴² Yá madécaná wenàiwica
neebáidaca Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca
nía néenibàa.

11

Muerte de Lázaro

¹ Néese ìyacaté áiba asìali iculuériwa ípidenéeri
Lázaro, abéeri Betania ìyacàlená mìnali. Nàyaca
néeni nacái Lázaro yéenánái inanái pucháiba.
Uucha ípidenéechúa María, ubèeru ípidenéechúa
nacái Marta. ² Uái Maríaca, úacata Lázaro
yéenásàatúa, yùucuéchúapínacaté pumèníiri isàni
Wáiwacali yàabàli ìwali. Yá uchuidaca yàabàli uíwita
ibáiná iyúwa. ³ Níái Lázaro yéenánái pucháibaca
nabànùaca tàacáisi Jesús irí ìyéerica abéemàalé
Jordán inanába íicha. Náimaca:

—Wáiwacali, pìacawéeriná iculúacawa —náimaca
irí. ⁴ Idécanáami Jesús yéemìacani, yá íimaca walí,
wía yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní càmíta inúapínáni. Néese me-
cuní yáasáidapíná wenàiwicanái iicá Dios ííwítáise
cachàiníiri, nàacaténá Dios icàaluíniná; yáasáidapíná
nacái wenàiwicanái iicá nuíwítáise cachàiníiri, núa
Dios íirica —íimaca yái Jesúsca.

⁵⁻⁶ Ewita Jesús cáininéeyéicáaníta iicáca Martanái,
Lázaro nacái, càicáaníta idécanáami yéemìaca
iináwaná iculúacawa yái Lázaro, yá Jesús
iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abéemàalé

Jordán inanába íicha. ⁷ Yá néese íimaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —íimaca walí. ⁸ Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, táquicha tàacáwa judío íiwacanánái ìyéeyéica néeni nawàwacaté nanúaca pía íba iyú. ¿Cáná piwàwa pìacawa néré àniwa? —wáimaca irí. ⁹ Néese Jesús íimaca walí:

—Péemìacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepunícaalíwa èeríapi, yá càmita yúuwàawa amalácáiná iicáca cháí èeri irìcu.

¹⁰ Quéwa yèepunícaalíwa táiyápi, yásí yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca —íimaca walí yái Jesús wáalíacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté náalimápiná nanúacani àta Dios imàacacatalépináta nanúacani. ¹¹ Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Yái wàacawéerináca Lázaroa iimáca ìyaca, quéwa nùacawa néré nucawàidacaténáni —íimaca walí yái Jesúsca, yáalíacáináwa yéetácatéwa yái Lázaroa. ¹² Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí, wayúunáidacáiná Lázaro iimácáita meedá:

—Wáiwacali, iimácaalí ìyaca, yásí mecuní ichàbacawa íicha —wáimaca irí. ¹³ Quéwa Jesús iwàwaca wáalíaca wéemíaca Lázaro yéetácatéwa, néese wayúunáidaca Jesús itàaníca iimácái ìwali meedá. ¹⁴ Yá Jesús íimaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetácawa. ¹⁵ Casímáica nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìacaténáni idécunitàacá cáucani, cayábacáiná cachàini pirícuéni, yéewanápinácué peebáidaca nulí manuísíwata. Quéwa, wàacué waicácani —íimaca yái Jesúsca. ¹⁶ Iná Tomás, áibaalí náiméerica ìwali

Gemelo, íimaca walí wía Jesús yéewáidacaléca áibanái:

—Wàacué nacái wéetácawa yáapicha yái Wáiwacalicawa —íimaca yái Tomásca.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Néeseté wàacawa Jesús yáapicha Betania iyacàlená néré. Yá wàanàacaté néré, wéemìlaca Lázaromi iináwaná irìacawa báinúaca èeri càliculì irìcu. ¹⁸ Yái Betania iyacàlená iyaca mawiénita Jerusalén iyacàlená íicha, máisiba kilómetro idècuni iyaca íichawáaca. ¹⁹ Madécana judiónái nàanàacaté nàacawéeridacaténá María, Marta nacái yéetácáinátéwa náicha néenàsàirimica. ²⁰ Yá nacàlidaca Marta irí Jesús yàanàaca. Yá Marta imusúacawa capìirìcuìse ùaca uípunitáidaca Jesús. María uyamáacawa capìi irìcuta. ²¹ Yá Marta íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piyacaalíte wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénàsàirimica. ²² Quéwa núalíacawa Dios imànínapíná pirí siùcade macáita iyúwata pisutáanaca íichawa, éwita nuénàsàiri idéca yéetácawa —úumaca. ²³ Jesús íimaca ulí:

—Péenàsàiri yèepùapíná cáuca —íimaca yái Jesúsca. ²⁴ Marta íimaca:

—Báisíta, núalíacawa yèepùanápíná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéeyéimicawa èeri imáalàacaalíwa canánama —úumaca. ²⁵ Jesús íimaca:

—Núacata yái imichàidéeripínáca yéetéeyéimiwa. Núacata yái yèeripínáca nacáucawa èeri imáalàapínácaalíwa. Cawinácaalí yeebáidéerica nú, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapínáta cáuca àniwa èeri imáalàapínácaalíwa. ²⁶ Néenialípiná

macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipináwa, canácatáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —Ímaca yái Jesúsca.

²⁷ Yá úumaca:

—Báisíta, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núalíacawa Mesíasca pía, judío icuèrinápináca, yái Dios Iirica, wacuèricaté Dios ibànùèripináca walí aléi èeri irìculé —úumaca.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Néeseté utàanícadénáami Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úumaca ulí ibàacanéri iyú:

—Wáiwacali iyaca aléde, iwàwacutáca pía — úumaca ulí.

²⁹ Néese María uémìacaalíni, yá ùacawa uípunitáidacani, yái Jesúsca. ³⁰ Quéwa Jesús càmita iwàlùawa yàcalé irìculé, iyacáwaca alé Marta ípunitáidacatáicani. ³¹ Néese níai judío úapichéeyéica iyéeyéica capìi irìcu, naicácanacáita umusúacawa capìi irìcuíse, yá nàaca nacáiwa úamiwáise nayúunáidacáiná ùacawa càliculì nérépiná uícháanícáténá néenibàa. ³² Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùulùì ipùata iyúwa irí. Yá María ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piyacaalíte wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úumaca irí. ³³ Jesús iicáacáiná uícháaníca úái Maríaca, nía nacái judío úapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yái Jesúsca. ³⁴ Yá ímaca nalí:

—¿Aléná nabàllani? —Ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Wáiwacali, aquialé, pìà piicáca néréni — náimaca irí. ³⁵ Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáíwa. ³⁶ Iná judiónái náimaca nalíwáaca:

—Piicácué, cáininácaté iicáca yáara yéetérimicawa—náimaca. ³⁷ Quéwa áibanái judiónái yéená náimaca:

—Yái ichùnièricaté matuíri, ¿cáná càmita ichùnà Lázarmi ipíchanaté yéetácawa? —náimaca nalíwáaca.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Néese, máiní báawaca Jesús yéemíaca natàacái. Yá máiní báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculì yàatalé, yái utàwi nabàlièrica inùma manuíri íba iyú. Yái càliculì náicacaté dúli ibàlài irìcu, yéewanápiná càliculìcani, càide iyúwa capìi imàdàaná. ³⁹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Peedácué íba càliculì inùma íicha —íimaca yái Jesúsca. Uái Martaca, yéetériwa yéenasàatúamica, úumaca Jesús irí:

—Wáiwacali, yáaséeriquéera, idèniacáiná báinúaca èeri yéetácadénáamiwa —úumaca. ⁴⁰ Jesús yàalàaca úa:

—Núumacaté pirí, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íiwitáise cachàiníri —íimaca yái Jesúsca.

⁴¹ Néese needáca manuíri íba càliculì inùma íicha. Jesús iicáidaca chènuniré, íimaca Dios irí:

—Núaniri, nùaca pirí cayábéeri peebácáiná nulí iyúwa nusutáaná píicha. ⁴² Nualíacawa báisíiri iyú peebáca càiripináta nulí iyúwata nusutáaná píicha. Quéwa càì núumaca pirí yéewacaténá níái wenàiwicaca neebáidaca pidéca pibànùaca núa — íimaca yái Jesúsca. ⁴³ Néese Jesús idécanáami càì

íimaca Dios irí, yá iicáidaca càliculìi irìculé. Yá íimaca cachàiníiri iyú:

—¡Lázaro, pimusúawa síisaara! —íimaca yái Jesúsca.

⁴⁴ Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita ìwalíise wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacái, néepuèri nacái inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús íimaca nalí:

—Piwasàacué íichani. Pimàacacué yèepunícawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nawasàaca íicha yái néepùanácani.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵ Idécanáamité naicáca Jesús imichàidaca Lázaro yéetácáisi íicha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái, níái judío yàacawéeridéeyéicaté María, naicáca nacái yái Jesús imànírira. ⁴⁶ Quéwa abénaméeyéi nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí ìwali yái Jesús imànírira.

⁴⁷ Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapicha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yéewa wamànica? Yáara asialica imànica ìyaca madécaná wawàsi cachàiníiri càmliri áiba wenàiwica idé imànica. ⁴⁸ Wamàacacaalí imànica càì mamáalàacata, yásí macáita wàasu cáli néeséeyéi neebáidapíná Mesíascani, yái wacuèrinápináca wía judíoca. Néese namànipíná ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa, íná romanonái nàanàapíná wáipunita, yásí namáalàidaca wàasu templo, wàasu cáli néeséeyéi nacái —náimaca. ⁴⁹ Quéwa abéeri néená íipidenéeri

Caifás, yácata sacerdote íiwacaliná yáté camuíca, íimaca nalí:

—Píacué càmíiyéita yáaliíawa, dàaléeyéicuéca íiwita pía meedá. ⁵⁰ Càmitacué nacái píaliíawa cayábáanápíná cachàini píricuéni wanúacaalí abéeri asìali ipíchaná macái wàasu cáli néeseéyèi imáalàacawa —íimaca yái Caifásca.

⁵¹ Quéwa yái Caifásca càmita icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, néese iyacáináté sacerdote íiwacaliná yáté camuíca, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse íiméerica Jesús yéetáanápínátéwa judíonái íichawalíná. ⁵² Càmita yéetáanápínátéwa abéta judíonái íichawalíná, néese macái èeri mìnánái íichawalíná yéewanápíná nàyaca Dios yéenibe macái cáli íinatabàa. ⁵³ Iná yáté èerica judío íiwacanánái nàináidacawa nanúanápínáté Jesús.

⁵⁴ Iná Jesús càmita yèepuníwa judíonái yèewibàa, néese yàacawa Judea yàasu cáli íicha wáapicha wía yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín iyacàlená néré iyéerica mawiénita manacúali yùucu caináwàiri, canácatalé máini wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.

⁵⁵ Mawiénicaté judíonái yàasu culto Pascua, iná madécaná yàcalé mìnánái nàacawa Jerusalén iyacàlená néré namànicaténá quéeacháwa áiba culto nacáiri masacàanápíná Dios iicáca nía, ipíchawáiseté namànica Pascua yàasuná culto.

⁵⁶ Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén iyacàlená irìcubàa. Nabàlùacawa templo irìcu, yá nasutáca néemlàwáaca. Yá náimaca:

—¿Càiná píináidacawa? ¿Yàanàsica aléi iicácaténá culto, càmitasica yàanàa? —náimaca. ⁵⁷ Fariseonái,

sacerdote ìiwacanánái nacái nachùuliacaté macái wenàiwica nacàlidáanápíná nalíni náalíacaalí alénácaalí ìya Jesús, náibàacaténáni.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

¹ Seis èeri ipíchawáiseté judíonái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yái yàcaléca ìyacatáiquéi Lázaro, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. Wíia Jesús yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. ² Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca uwacùaca nalí nayáapíná. Lázaro abéeri néená níái yáawinéeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. ³ Néese María itéca catúa idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái séenásica pumènírica isàni yáawamíiri íipidenéeri nardo, quéwa máiníiri cawènica. Yá ùucùaca pumèníri isàni Jesús yàabàli ìwali. Néese uchuidaca yàabàli àniwa uíwita ibáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capíi irìcuíyéi namìaca isàni pumèniwaca. ⁴ Néese Simón ìirimi íipidenéeri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripinácaté Jesús yùuwidenái, náibàacaténáni, íimaca Jesús irí:

⁵ —¿Cáná pimàaca úucaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánaté càmita pichùulia uwéndacani yái séenási pumènírimica trescientos denario ìwalinápíná, yái abéeri camuí iwènicatáica, yéewanápíná wayúudàaca catúulécanéeyéi? —íimaca yái Judas Iscariote.

⁶ Yái Judas quéwa càmita catúulécaná iicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedùaca plata wàasu plata yàalu irìcuíse, Judascáiná icùacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yáté áibaalí iyéedùaca yàacawa wàasu plata púubanamataté. ⁷ Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáaná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udèniacaté yái pumènírica isàni ùcùacaténá nùwalini nusànipiná nabàllacaténá nuinámi càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. ⁸ Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalimá piyúdàaca nía piwàwacatáicatacué piyúdàaca nía. Núa quéwa càmiirita iyapiná píapichacué càiripináta cháí èeri irìcu —íimaca yái Jesúsca.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Madécaná judío yáalíacatéwa Jesús iyaca Betania iyacàlená irìcu. Nàacawa néré naicácaténá Jesús, yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. ¹⁰ Iná sacerdote íiwacanánái nàináidacawa nanúanápíná Lázaro nacái. ¹¹ Madécanácáiná judío nayamáidacaté neebáidaca sacerdote íiwacanánái itàacái, neebáidáanápíná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicácáiná cáuca Lázaro.

Jesús entra en Jerusalén

¹² Madécaná wenàiwica nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré naicácaténá Pascua yàasuná culto. Néese mapisáita àniwa néemìaca tàacáisi Jesús iináwaná íwali yàanàanápínaté Jerusalén iyacàlená

néré. ¹³ Iná nawichùaca wisìri nacáiri ibáiná, yá natéca báinási nacáapi irìcuwa náasáidacaténá casíimáica nía Jesús ìwali. Yá namusúacawa Jerusalén ìyacàlená irìcuíse náipunitáidáanápíná Jesús natàidacaténáni. Yá namáidaca nàacawa casíimáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuèrica walí, icùacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénáinámica! —náimaca.

¹⁴ Jesús yàanàaca burro, yá yáawinacawa burro íinata, iwàlùacaténáwa Jerusalén ìyacàlená irìculé, càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios íimacaté:

¹⁵ “Picácué cáalu pía, píacué iyéeyéica Jerusalén ìyacàlená irìcu, áibaalí íipidenácatalé Sión. Piicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, cáimiétacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro wàlisàí íinata”,

íimacaté yái Diosca. ¹⁶ Quéechatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalía wéemìlaca càinácaalíté íimáaná yái wenàiwicanái imànírica Jesús irí. Quéwa néesecáwa idécanáamité Jesús imichàacawa chènuniré ìyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha, átata wawàwalica profetanái itànàacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmalìcuíse càinácaalíté wenàiwica namànipináca Jesús irí.

¹⁷ Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càliculli irìcuíse, imichàidacaténáni yéetácáisi íicha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná, yái naicáanacaté Jesús icáucaidaca Lázaro. ¹⁸ Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemìlacáináté iináwaná

Jesús imàníiná yái cà mírica áiba wenàiwica idé imànica. ¹⁹ Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:

—¿Cánácué pidècuníawa mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caquialéta. Piicácué, ¡macái èeri mìnánái yàacawa yáapicha! —náimaca.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté nàacaténá Dios icàaluíniná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén iyacàlená irìcu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, cà míyeyéi judío. ²¹ Yá nàacawa natàaníca Felipe yáapicha yái Betsaida iyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli íinatéerica iyaca. Yá nasutáca Felipe íicha wawàsi manuísíwata. Náimaca irí:

—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanícáténá yáapicha —náimaca. ²² Yá Felipe yàacawa icàlidaca naináwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

²³ Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuénáiwaná idéca yàanàaca nuétáanápínáwa yéewacaténá Dios imàacaca cáimiétacanéerica núa chènuniré, núa asìalica Dios néeséerica. ²⁴ Péemìlacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná íimi. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yèewiré iyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese iyaca abéerita càiripínáta. Quéwa iwàlùacaalíwa cáli yèewiré iyúwa yéetéerimiwa, yásí idàwinàacawa needácaténá manùba iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétáacawa yéewacaténá madécaná wenàiwica nadèniaca nacáucawa cà míri imáalàawa. ²⁵ Cawinácaalí cà mírica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáininácáiná iicáca icáucawa cháí èeri irìcu,

imáalàidaca íichawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái éwita nanúacaalíni cruz íwali càmicáiná cáininá iicáca nuícha icáucawa, idèniapiná icáucawa càníiri imáalàawa Dios yáapicha càiripináta. ²⁶ Aibacaalí iwàwa íibaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái imànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná iyapiná núapicha nùyacatalé chènuniré. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapiná cáimiétacanéericani, yái wenàiwica íibaidéerica nulípiná —ímaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Néeseté Jesús íimaca: “¡Siùca máiní cáaluca nuínáidacawa nuwàwawa! ¿Càinásica núumapiná Núaniri Dios iríwa? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasáa núa íicha yái yùuwichàacáisica’, núumasica irí? ¡Càmíirita! Nudéca nùanàaca nùuwichàacaténáwa”, íimaca yái Jesúsca. ²⁸ Néese Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca wenàiwica náalíacawa máiníiri cachàinica píá”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái wenàiwica ibàluèyécawa néenibàa néemìaca tàacáisi chènuníise. Yá tàacáisi íimaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa cachàinica núa, yá càì numàacapiná náalíacawa àniwa”, íimaca yái tàacáisica.

²⁹ Néese áibanái wenàiwica ibàluèyécawa néenibàa idécanáami néemìaca tàacáisi, yá náimaca néemìacasa énu nacáiri isàna, càide iyúwa tiríricaalí èeri isàna. Abénaméeyéi quéwa náimaca:

—Angel itàaníca yáapicha —náimaca. ³⁰ Néese Jesús íimaca nalí:

—Dios idéca itàaníca nulí, éwita núalíacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná íicha, quéwa

itàaníca nulí píalíacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná ícha. ³¹ Mesúnamáita Dios yúuwichàidapíná macái èeri mìnánái cà míiyéi yeebáida nutàacái, yásí Dios yúucapíná méetàuculé báawéeri Satanás, yái ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise siùcade. ³² Yá namichàidacaalípiná núawa cruz ìwali chènunibàa, yásí wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapíná nutàacái —ímaca yái Jesúscá.

³³ Càité Jesús icàlidaca walíni wáalíacaténáwa yéetáanápínatéwa cruz ìwali. ³⁴ Níái wenàiwicaca náimaca Jesús írí:

—Wadéca waléeca Dios itàacái profetanái itànèericaté Mesías ìwali Mesías iyáanápíná càiripínáta, yái wacuèrinápínáca Dios ibànuèrica walí wía judíoca. Quéwa pidéca picàlidaca píwaliwa, yái asíali Dios néeséericasa, iwàwacutáanápínása nanúuca píá cruz ìwali. ¿Cawínásica yáara asíali Dios néeséerica? —náimaca. ³⁵ Néese Jesús íimaca nalí:

—Achúma èeritacué nuéwáidaca píá amalácaténácué píiwitáise. Peebáidacué nutàacái siùcata. Picácué pichàbáida péenáiwanáwa, ipíchanácué piúcacawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta. Cawínácaalí cà míiyéica yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, càmita náalíawa náucáanápínácawa càiripínáta. Càica níade iyúwa wenàiwica yèepuníiriwa catéeri írìcu, cà míiri yáalíawa alénácaalí yàawa. ³⁶ Núata càiride iyúwa camalási íná peebáidacué nutàacái idècunitàacá nùyaca píápicha, amalácaténácué píiwitáise, pèepuníínápíná Dios yáapicha —ímaca yái Jesúscá. Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha.

Iyamáacawa náicha ibàacanéeri iyú.

Por qué los judíos no creían en Jesús

³⁷ Ewita Jesús imànicáanítaté madécaná yái càmlírica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuésemi, càicáaníta manùbéeyéi càmita neebáida itàacái. ³⁸ Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanáté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Isaías íimacaté:

“Pía, Wacuèriná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmalìcuíse. Canácata yáaliériwa píiwitáise íwali, càmicáiná neebáida pitàacái”,

íimaca yái Isaíasca. ³⁹ Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmita náalimá neebáidaca. Isaías íimacaté:

⁴⁰ “Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, càmlíyéi nacái yáalíawa. Iná càmita náalimá náalíaca néemìaca itàacái càinácaalí íimáaná, càmita nacái neebáida báisíiri iyú; càmita náalimá nawènúadaca náiwitáisewa Dios írípíná, íná càmita Dios iwàlisàida nawàwa”,

íimacaté yái Isaíasca. ⁴¹ Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicácáináté yéenáiwanási nacáiri íimáanáca Jesús òyáanápináté cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha chènuniré. Yáté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesús íwali.

⁴² Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái. Abénaméeyéi judío íiwacanánái neebáida nacái quéwa ibàacanéeri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ipíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacàalu íicha. ⁴³ Náimaca nawàwáanása cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa máini cachàiníwanái nawàwaca cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, íná nabàaca naináwanáwa neebáidáaná

Jesús itàacái, ipíchaná nanacáiyéi báawaca naicáca nía Jesús ìwalíise.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Jesús ímacaté cachàiníiri iyú: “Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, càmita yeebáida abéerita nutàacái, néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yái ibànuèrica núa aléi. ⁴⁵ Cawinácaalí yáaliéerica nùwali càinácaalí nuíwitáise ìyaca, yáaliaca ìwali nacái yái Núaniri Diosca, yái ibànuèrica núa aléi. ⁴⁶ Càica núade iyúwa camalási. Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé yéewanápiná amaláca náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacaténá càmita nàya càide iyúwa wenàiwica càmiyéi yáalía Dios ìwali. ⁴⁷ Aibacaalí yéemla nutàacái quéwa càmíiri yeebáida, càmitàacá nùuwichàida siùcanide, càmicáiná nùanàa aléi èeri irìculé nùuwichàidacaténá wenàiwica, néese nudéca nùanàaca nuwasàacaténá wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. ⁴⁸ Aibacaalí báawa iicáca núa, càmíiri nacái yeebáida nutàacái, ìyaca áiba wawàsi yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yái tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani, èeri imáalàacaalípináwa. ⁴⁹ Càmicáiná nutàaní nùasu wawàsiwa. Núaniri Dios yái ibànuèrica núa aléi, yácata ichùulièrica núa nucàlidáanápiná tàacáisi inùmalìcuíse, nuéwáidáanápiná nacái wenàiwica. ⁵⁰ Yá núaliacawa nadènìanápiná nacáucawa càmíiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri Dios ichùulláná. Iná yái nucàlidéericuéca pirí, yá nucàlidacuéca piríni càide iyúwa Núaniri Dios ichùulláná núa”, íimaca yái Jesúsca.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ Iwàwacutácaté abé èeri ipíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa ípidenéeri Pascua. Jesús yáaliácawa yéenáiwana yàanàacaté yàanápínáwa èeri íicha yèepùacaténáwa Yáaniri Dios yàataléwa. Cáininácaté Jesús iicáca wía, mamáalàacata manuísíwata, wía yàasu wenàiwica iyéeyéica cháí èeri irìcu, càita nacái cáininácaté iicáca wía àta yéetácatalétawa.

²⁻⁴ Satanás imàacacaté Judas íináidacawa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. Yái Judas, Simón Iscariote ìiricani.

Jesús nacái yáaliácatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáaliácaté nacáiwa yèepùanápínátéwa Dios yàatalé àniwa. Jesús nacái yáaliácatéwa Dios imàacacaté Jesús icùaca macáita Dios íiwitáise iyú. Néese idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa wáapicha, wía yéewáidacaléca, yá yàacawa mesa íicha, imàacaca íichawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalíisewa. Yá idacùaca wáluma ìwalíabàawa. ⁵ Néese Jesús yùucùaca úni ponchera irìculé. Yá imànica walí cayábéeri, idàbaca íibaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichuìdaca wàabàli wáluma iyú, yái wáluma idacuèrica ìwalíabàawa càide iyúwa wáiwitáise iyáaná wía judíoca, càmíicáináté wamàni walíwáaca yái cayábéerica. ⁶ Yàanàaca Simón Pedro yàatalé íibacaténá Pedro yàabàli, quéwa Pedro íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, ¡càmita cayába píiba nùabàli, càmíicáiná nùasu wenàiwica píá! —íimaca yái Pedroca. ⁷ Jesús íimaca irí:

—Siùca càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái numànírica pirícué quéwa áibaalípiná yásí píalía péemìacani —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Quéwa Pedro íimaca írí:

—¡Canácatáita nubatàa píibaca nùabàli! —íimaca yái Pedroca. Jesús íimaca írí:

—Càmicaalí nuíba piàbàli, néese càmita nùasu wenàiwica pía —íimaca yái Jesúsca. ⁹ Néese Simón Pedro íimaca írí:

—Iyá, Nuíwacali, piàpídáida núa, píiba nùabàli, nucáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànicáiná nubáyawanáwa nucáapi iyúwa, nuíwitáise iyú nacáíwa —íimaca yái Pedroca. ¹⁰ Quéwa Jesús íimaca írí:

—Péemì comparación: Aibacaalí yàapìdáníca quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá yàabàli, ìpìnacáiná àyapulìcubàa, íná íibacáita yàabàliwa. Càita nacái píacué. Nudéca nùapìdàidacuéca píiwitáise masacàacaténácué Dios iicáca pía, numàacacáináaté nuwàwawa pibáyawaná íichacué peebáidacáinácué nutàacái. Néese pimànicaalícué pibáyawanáwa áibaalí àniwa, iwàwacutácué picàlidaca píichawani nuíbacaténácué píicha yái báawéerica pimànírica áibaalípiná cháí èeri írìcu, càide iyúwa wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. ¹¹ Jesús yáallícatéwa chánácaalí wéená itéeripináté yùuwidenái náibàacaténáni, ínaté Jesús íimaca: “Abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata”, càì íimaca yái Jesúsca.

¹² Néese idécanáami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalísewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá

yáawinacawa mesa iwéré àniwa. limaca walí:

—Siùcade nucàlidacué piríni càinácaalí ímáaná yái nuíbaanáuécá piàbàli. ¹³ Píimacuécá nùwali yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéi píimáanáuécá càì nùwali, núacáináta càiri. ¹⁴ Núa, yái yéewáidéericuécá píá, Píiwacalicuécá nacái, nudéca nuíbaidaca pirípináuécá càiride iyúwacué piasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericuécá pirípiná, numànicaténáuécá pirí yái cayábéerica nuíbaanáuécá piàbàli. Nudéca nuíbaidacuécá pirípiná càide iyúwa piasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericuécá pirí, éwitacué Píiwacalicáanáta núa, íná iwàwacutáuécá píibaidaca pirípináwáaca píimànicaténáuécá piríwáaca cayábéeri. ¹⁵ Nudéca càì núsáidacuécá piríni píimànicaténáuécá cayábéeri piríwáaca càide iyúwa numàníínáuécá pirí. ¹⁶ Péemìacuécá comparación: Canáca yàasu wenàiwica cachàiníiri íiwacali íichawa. Íná picáuécá píináidawa cachàiníiyéicuécá nuícha píá. Càide iyúwa nuíbaidáanáuécá pirípiná, càita nacái iwàwacutáuécá píibaidaca pirípináwáaca. ¹⁷ Píalíacaalícuécá péemìaca càinácaalí ímáaná yái núuméericuécá pirí, píibaidacaalícuécá nacái pirípináwáaca càide iyúwa nuchùulíánáuécá píá, yásí casíimáicuécá píwàwawa.

¹⁸ “Càmita macáicuécá càì núumaca píwaliwa. Núalíacawa nàwali níái nuedéeyéica nùasunáipináwa. Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalícuíse bàaluité. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeriná iyéericaté iyáacaléwa núapicha, yácata idé yùuwideca imànica núa, imànicaténá nulí báawéeri’, íimacaté yái Davidca. ¹⁹ Yá

nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùuwide imànica nulí báawéeri. Néese idécanáami càì imànica nulí, yásí peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái cà mírica imáalàawa. ²⁰ Péemìacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios ibànuèrica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, néese máini achúmaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:

—Péemìacué cayába, abéeri péenacué itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

²² Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmita wáallawa càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²³⁻²⁴ Núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núawinacawa nùyaca mawiénita Jesús irí. Iná Simón Pedro yúucaca icáapiwa nulí nusutáanápíná nuémìawa Jesús càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. ²⁵ Iná núawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémìawani. Yá núumaca irí:

—Nuíwacali, ¿càiríná yái càì píimaca ìwali? —núumaca irí. ²⁶ Jesús íimaca nulí:

—Yácata yái núapúadéerica irípiná pan quírápieli iriculé —íimaca yái Jesúsca. Iná idécanáami yáapúadaca pan, yá yàaca Judas iríni, yái Simón Iscariote ìrica. ²⁷ Néese Judas yeedácanacáita iríwa pan yéená isàbéeri, yá Satanás iwàlùacawa Judas iwàwalìculé ichùulìacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Yáara wawàsi pimànriripináca, pìà pimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Yáté èerica canáta wéenáquéi yáaliériwa cáná yéewa Jesús icàlidaca Judas iríni. ²⁹ Abénaméeyéi wéená nayúunáidaca Jesús ichùuliaca Judas iwènnánápináté yàacàsi wamáapuèrica Pascua piná. Aibanái wéená nayúunáida nacái Judas yàacatená plata catúulécanéeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.

³⁰ Iná Judas idécanáami iyáaca iríwa pan yéená isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànita. Yá catáca ìwali.

El nuevo mandamiento

³¹ Ináté idécanáami Judas yèepùacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:

—Siùcáisede wenàiwica naicápiná núa cáimiétaquéeri iyúwa, núa asìali Dios néeséerica. Núasáidapiná nalíwa nacái cachàinica Dios íiwitáise.

³² Càide iyúwa núasáidáanápíná nalíwa cachàinica Dios íiwitáise, càita nacái Dios yáasáidapíná nalíwa cachàinica nacái nuíwitáise, núa asìali Dios néeséerica. Càicatanica Dios imànipíná mesúnamáisiwata. ³³ Péemìacué nulí píà nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùyacué píapicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa núumacué pírí càide iyúwa núumáanáté judío íiwacanánái irí: Càmitacué yéewa pìacawa núapicha siùca aléera nùacatalépinácawa. ³⁴ Nuchùuliacué píà pimàninápíná áiba wawàsi wàlisàita: Cáininácué piicáyacacawa. Càide iyúwa cáinináanácué nuicáca píà, càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa. ³⁵ Cáininácaalícué piicáyacacawa,

yási macái èeri mìnánái yáaliácuécawa pìwali nuéwáidacalécuéca pía —íimaca yái Jesúsca.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁶ Néese Simón Pedro isutáca yéemìawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿alénápinásica pìawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:

—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa piacawa núapicha siùca, quéwa áibaalípiná yási piacawa núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Yá Pedro íimaca irí:

—¿Càmírita, Nuíwacali! Núalimáca nùacawa píapicha siùcasíwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa píchawalíná, yá cayábaca nuétácawa —íimaca yái Pedroca. ³⁸ Néese Jesús íimaca irí:

—¿Báisítasica pimàacaca nanúaca pía nuíchawalíná? Cà mìrita, máinicáiná càulenáca píichani. Péemì cayába, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapiná càmitasa pialía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: “Picácué cáalu pía. Manuícué pínáidaca piwàwawa Dios ìwali, nùwali nacái. ² Núaniri Dios icapèe iyéerica chènuniré idènlaca imàdàanáwa madécaná wenàiwica iyacatáipiná. Canácaalí iyéeri nérétá, yá càmitacué nucàlida piritáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácué pìyacatáipiná. ³ Nudécanáamicué nùacawa píicha, yá nuchùnìacuéca nacái pìyacatáipiná, yási nuèpùacawa néese àniwa, yá nutécué pía

núapichawa, yéewacaténácué pìyapínáca núapicha aléera nùyacataléca. ⁴ Píalíacuécawa alénácaalí nùawa. Píalíacué nacáíwa càinácaalí iwàwacutáaná pìmaníca pìacaténácuéwa néré nacáí”, íimaca yái Jesúsca. ⁵ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, càmita wáalíawa alénácaalí pìawa. Iná càmita yéewa wáalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàacaténáwa néré — íimaca. ⁶ Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái pìacaténácuéwa Núaniri Dios yàatalé. Núalíacawa, nuémíaca nacáí macáita báisíiri tàacáisi Dios ìwali. Núacata yái yèerica nacáuca càmlíiri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Canácata yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalíta nutàacái. ⁷ Píalíacáínácué nùwali, íná píalíapínácué nacáíwa Núaniri Dios ìwali, yá siùcáisede píalíacuécawa Dios ìwali. Piicácatécué Dios madécaná èeri, íná píalíacuéca ìwali —íimaca yái Jesúsca. ⁸ Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pìmaníca waicáca Píaniri Dios, yásí casíimáica wawàwa. Yácata abéerita wawàsi iwàwacutáwa walí —íimaca. ⁹ Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùyacuéca píapicha madécaná èeri. ¿Cáná càmitàacáwa píalíawa cawinácaalí núa? Cawinácaalí wenàiwica yáaliérica nùwali yáalía nacáí Núaniri Dios ìwali. Iná iwàwacutá càmita pisutá nuícha numàacáanápínácué piicáca Núaniri Dios. Pidécuéca piicácani. ¹⁰ Iwàwacutá peebáidaca nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacáí iyaca càide iyúwa nùyáaná. Yái nucàlidéericuéca pìrí càmita nutàaní nunùmalìcuísewa. Néese nutàaníca Núaniri Dios

inùmalìcuísewa. Càmita nacái numàni nùasu wawàsiwa cháí èeri irìcu, néese Núaniri Dios ìyaca nuwàwalìcu, yácata imànírica iyúwa iwàwáaná imànica. ¹¹ Peebáidacué nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, Núaniri Dios nacái ìyaca càide iyúwa nùyáaná. Càmicaalícué píalimá peebáidaca yái núuméerica pirícué nùyáaná iyúwa Núaniri Dios ìyáaná, néese peebáidacué piicáciná yái numànírica càmlírita áiba wenàiwica idé imànica. ¹² Péemlacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànipiná càide iyúwa numàníiná. Imànipiná nacái cachàiníiri íicha yái numànírica nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. ¹³ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué Dios íicha nunùmalìcuíse càide iyúwa nuwàwáaná nuchùuliacáinacué pisutáanápíná Dios íichani, yá numànipínacuéca piríwani yéewacaténá núa yái Dios íirica núasáidaca macái wenàiwica írí máiní cachàinica Núaniri Dios ííwítáise. ¹⁴ Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripínacué nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá numànipínacuéca piríwani —íimaca yái Jesúsca.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

¹⁵ Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí: “Báisícaalícué cáinináca piicáca núa, yásí pimànicuéca càide iyúwa nuchùulianá pía. ¹⁶ Yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa ibànùanápínacué pirí áiba Yàacawéeridéeripínacué píawa, yái Espíritu Santo yéewáidéeripínacuéca pía báisíiri tàacáisi iyú Dios ìwali, yàalèeripínacué pía nacái. Yásí Espíritu Santo yàacawéeridacué píawa càiripínáta. Canácatáitacué imàaca píawa. ¹⁷ Quéwa èeri mìnánái

càmíiyéi yeebáida nutàacái, càmita náalimá needá nawàwalìculéwani, yái Espíritu Santoca, càmicáiná náalimá naicácani, càníiri nacái náalía ìwali, quéwa píalíacué ìwali iyacáinácué píapicha siùca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalìcuwa càiripináta icùacaténácué píiwitáise.

¹⁸ “Càmita numàacapinácué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpùà nùanàaca nùyacaténácué píapicha àniwa. ¹⁹ Achúma èeri áibanái èeri mìnánái cà míiyéica yeebáida nutàacái, càmitanica naicápiná núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa picáucàapinácuéca nacáíwa. ²⁰ Néenialípiná idécanáami Espíritu Santo yàanàaca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, pìyacué abédanamata nacái núapicha, nùya nacái piwàwalìculécué. ²¹ Cawinácaalí yeebáidéerica iyúwa nuchùullanáni, yá nacái imàníirica càide iyúwa núumáaná, yácata yáasáidéerica báisíiri iyú cáinináca iicáca núa. Núaniri Dios nacái cáininéeripiná iicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéerica iicáca núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapináca yàatalé numàacacaténá yáalláca nùwali báisíiri iyú”, íimaca walí yái Jesúsca.

²² Néese Judas, (càmíirita quéwa Iscariote), íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapiná píawawa waicácaténá pía, quéwa càmita pimàacapiná píawawa èeri mìnánái naicácaténá pía? —Íimaca irí. ²³ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmicáiná cáininá naicáca núa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca núa, yeebáidaca nutàacái; Núaniri Dios nacái cáininéeripiná nacái iicácani. Yá nacái

Núaniri Dios, núa nacái wàanàapínáca wàyacaténá yáapicha. ²⁴ Quéwa, cawinácaalí càmírica cáininá iicáca núa, càmita nacái yeebáida nutàacái. Yái tàacáisi péemièricuéca nucàlidaca pírí, càmírìta nutàacái, néese Núaniri Dios itàacáicani, yái ibànuèrica núa.

²⁵ “Nucàlidacuéca pírí macáita yái tàacáisica idècunitàacá nùyaca píapicha. ²⁶ Quéwa nudécanáamicué nùacawa pícha, yá nusutápiná Núaniri Dios íchawa, yásí ibànùacué pírí yái Yàacawéeridéeripínácuéca píawa, yái Espíritu Santoca, iyúudàanápínácué píá nulípiná, yàalèeripínácué píá nacái. Yá Espíritu Santo yéewáidapínácuéca píawa píalíacaténáwa macáita wawàsi íwali. Yá imàacapínácuéca piwàwalica macáita yái nucàlidéericuéca pírí.

²⁷ “Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuíbanáica piwàwa càide iyúwa matuíbanáiná nuwàwa, càmita càide iyúwa áibanái èeri mìnánái iyáaná càmíiyéica yeebáida nutàacái. Picácué achúma píináidacawa piwàwawa, picácué nacái cáalu piwàwa. ²⁸ Nucàlidacué pírí nùanápinácuéwa pícha, néese nuèpùapínácué nùyaca píapicha àniwa. Báisícaalícué cáinináca píicáca núa manuísíwatatá, yásí casímáicuéca piwàwatá péemiàcáinácué nùanápináwa Núaniri Dios yàataléwa cachàinicáiná nuícha Núaniri Dios. ²⁹ Nucàlidacuéca píríni ipíchawáise nùacawa yéewanápiná idécanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucàlidéericuéca pírí.

³⁰ “Siùca canáca nulí èeri nutàanínápinácué déecuíri iyú píapicha, Satanáscáiná yàanàaca mesúnamáisiwata, yái ichùulièrica èeri mìnánái

íiwitáise càmíiyéica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmita yáalimá imawèniadaca íichawa núa. ³¹ Néese, éwita Satanás càmíicáaníta yáalimá imawèniadaca núa, càicáaníta numàacapíná càì imànica, núasáidacaténá macái èeri mìnánái írí cáinináca nuicáca Núaniri Dioswa, numàni nacái càide iyúwa ichùulianá núa. Pimichàacuéwa. Wàanàcuéwa —íimaca walí yái Jesúsca.

15

La vid verdadera

¹ Idècunitàacá wàacawa, Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Péemíacué comparación: Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná máiníiri cawènica. Núaniri Dios ìyaca càide iyúwa icuèrica abéyéeri uva yéetaná. ² Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macái wenàiwica càmíiyéica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri. Néese Núaniri Dios yúucaca nía méetàuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya íicha, macái yàana màyacanéerica. Néese cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade iyúwa abéya yàana càyacanéeri. Níái yeebáidéeyéica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawéeri ìyaca nalí, namànicaténá cayábéeri cachàiníwanái, càide iyúwa wawichùacaalí cáaléeri yàana ipùata cayábéeri yàana íicha masacàacaténá yái yàanaca yéewanápiná idèniaca iyacanáwa cayábéeri manùbéeri nacái. ³ Siùcáisede masacàacuéca píiwitáise, Núaniri Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa pibáyawaná íichacué, peebáidacáinácué nutàacái. ⁴ Picácué

piwènúada píiwitáisewa nuícha yéewanápinácué nùyaca piwàwalícu mamáalàacata. Péemíacué comparación: Abéya yàana càmita yéewa càyacanáni méetàuculé abéya íicha. Càita nacái càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná píináidacaalícuéwa nuícha.

⁵ “Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Píatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalícu, yásí imànica madécaná cayábéeri. Càmicáinácué píalimá pimànica cayábéeri méetàuculé nuícha. ⁶ Cawinácaalí càmirica yeebáida nutàacái mamáalàacata, Núaniri Dios yúucapíná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana màyacanéeri àta míisicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacaténá nía quichái irículé neemácaténáni.

⁷ “Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacái píimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú píá, yá pisutácué nuícha numàníinápinácué pírí càinácaalí cayábéeri piwàwéericuéca, yá numànicuéca píríwani. ⁸ Pimànicaalícué madécaná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanái naicápiná Núaniri Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacái píasáidapínácuéca nuéwáidacalécuéca píá. ⁹ Cáininácuéca nuicáca píá càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios iicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacaténácué cáinináca píicáca núa càide iyúwa cáinináanácué nuicáca píá. ¹⁰ Pimànicaalícué iyúwa nuchùullaná píá, yásí cáininácuéca nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa numànicáiná iyúwa ichùullaná núa.

11 “Càicuéca núumaca piri casíimáicaténácué piwàwa núapicha, yéewanápiná nacái casíimáicuéca pía manuísíwata. 12 Nuchùuliacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacawa càide iyúwa cáinináanácuéca nuicáca pía. 13 Péemìacué comparación: Aibacaalí imàacaca icáucawa yàacawéeriná íchawalínáwa, yásí wáalíacawa báisíiri iyú cáinináca iicáca yàacawéerináwa macái iwàwalicuíséwa. Càita nacái numàacapíná núcáucawa píichawalínácué cáininácáinácué nuicáca pía. 14 Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná, cáininácaténácué piicáyacacawa, yásí nùacawéeyéinácuéca pía. 15 Càmitacué quirínama núuma pìwali nùasu wenàiwicacuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáalíawa ìwali yái íiwacali imànínáca. Néese núumacué pìwali nùacawéeyéinácuéca pía núcàlidacáinácué piri macáita yái Núaniri Dios íimáanáca nulí. 16 Càmitaté peedácué núa píiwacalipínáwa. Néese nuedácatécué pía nùasunáipínáwa, yá nudéca nuchùuliacuéca pía pimànínápiná cayábéeri, yéewacaténácué nacái yái cayábéerica pimànírícuéca iyamáacawa càiripínáta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca piríwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéeripínácuéca íicha nunùmalicuísé, pisutácaalícué càide iyúwa nuwàwáaná. 17 Iná nuchùuliacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacacawa”, íimaca walí yái Jesúsca.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

18 Jesús íimacaté walí: “Aibanái èeri mìnanáì càimíyéi yeebáida nutàacái báawapíná naicácuéca píawa, iná piwàwalicué báawáanáaté naicáca núa quéechaté ipíchawáiseté báawaca naicácuéca

pía. ¹⁹ Piyacaalícué càide iyúwa èeri mìnánái iyáanátá, yá cáininácuéca èeri mìnánái iicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná naicáyacacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnánái yèewíise, peebáidacaténácué nutàacái, íná báawaca naicácuéca pía càmicáinácué pìya càide iyúwa nàyáaná. ²⁰ Piwàwalícué yái núuméricatécué pirí: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníiri iìwacali iichawa’, càité núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanáwa. Abénaméeyéi nàuwideca namànica núa, íná nàuwidecuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, íná neebáidapíná nacái iyúwa péewáidáanácué nía. ²¹ Quéwa áibanái càmiíyéi yeebáida nutàacái namànipíná pirí báawériwa peebáidacáinácué nutàacái càmicáiná náalía Dios íwali, yái ibànuèrica núa aléi.

²² “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacaténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa siùcáisede canáca yéewaná náimaca càminápinása cabáyawaná nía nùwalíise néemìlacáináté núumaca nalí nudéca nùanàaca Dios yàatanáise. ²³ Máiniíyéi cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmiíyéica yeebáida nutàacái, yácáiná cawinácaalí báawéerica iicáca núa, idéca báawaca iicáca núa báawacáináté iicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. ²⁴ Càmicaalíté numàni nàacuésemi yái càmirica áiba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa éwita naicácaáníta càì numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. ²⁵ Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide

iyúwaté rey David icàlidáaná tàacáisi nunùmaliçuíse bàaluité. David ímacaté: ‘Máiní báawacaté naicáca núa éwita canácáaníta ìwalíise báawáanápíná naicáca núa’, càì ímacaté nunùmaliçuíse yái Davidca.

²⁶ “Quéwa nudécanáami nuèpùacawa Núaniri Dios yàataléwa, yásí nubànùacué piríwa Espíritu Santo, yái Espíritu Dios yàatanáiséerica, itàaníríca báisírí iyú, yái Yàacawéeridéericuéca pía. Espíritu Santo yàanàapíná, yásí yéewáidacuéca píawa nùwali yéewanápínácué picàlidaca nuináwaná ìwali. ²⁷ Pidécuéca pìyaca núapícha mamáalàacata nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwica àta siùca nacáide, íná picàlidapínácué nuináwaná ìwali èeri mìnánái iríwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

16

¹ Jesús ímaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca piríni ipíchaná piwènúadacuéca píiwitáisewa nuícha isicúata, nadàbacaalípiná nàuwídeca namànicuéca pía. ² Yásí náucacué píawa judíonái yéewáidacàalu ícha, càmítacué quirínama nabatàa piwàlùacawa néré àniwa. Aibaalípiná nayúunáida nacái náibaidaca nàyaca Dios irípiná nanúacaalícué píawa. ³ Yá namànipínácué pirí báawéeri càmícaíná náalía Núaniri Dios ìwali, nùwali nacái. ⁴ Nucàlidacuéca piríni siùcata yéewanápínácué nadàbacaalípiná namànicuéca pirí báawéeri, yásí piwàwalícuéca nudéca nucàlidacuéca piríni”, ímaca yái Jesúsca.

Lo que hace el Espíritu Santo

Jesús ímacaté walí àniwa: “Idàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, càmítaté nucàlidacué piríni piùwichàanápínácuéwa nulípiná, nùyacáinátécué píapícha. ⁵ Quéwa siùcáade yá nùacawa nùyacaténá

yáapicha yái Dios ibànuèricaté núa aléi. ¿Cánacué càmita pisutá péemìawa núa siùcade ìwali yái nùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa? Iwàwacutácué casímáica piwàwa núapicha. ⁶ Quéwa, máini achúmacuéca piwàwa siùca nucàlidacáinacué piríni. ⁷ Quéwa, péemiacué cayába. Cayába cachàiníwanái pirícuéni nuèpùanápínacawa Núaniri Dios yàataléwa. Càmicaalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanàa yái Yàacawéeridéripínacuéca pía, yái Espíritu Santoca. Quéwa nùacaalípináwa, yá nubànùacuéca piríwani. ⁸ Espíritu Santo yàanàapíná, yásí imàacaca èeri mìnanaí náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapíná náalíacawa nacái nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá. Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa nacái càinácaalí iwàwacutáanápíná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa Dios yùuwichàidáanápíná cabáyawanéeyéi wenàiwica. ⁹ Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa cabáyawanáca nía càmícaíná neebáida nutàacái. ¹⁰ Yá Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nudéca nùyaca machacàníiri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú Dios iicá, càmícaínacué piicá núa cháí èeri irícu. ¹¹ Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnanaí náalíacawa nacái Dios yùuwichàidáanápíná níawa càiripínáta. Càipíná náalíacawa Dioscáiná idéca íináidacawa yùuwichàidáanápíná Satanás càiripínáta, yái ichùulièrica èeri mìnanaí íiwitáise.

¹² “Iyaca madécaná nucàlidéeripinácué pirí, quéwacué siùca càmita píalimá píalíaca péemíaca macáita, càinácaalí ímáaná. ¹³ Quéwa Espíritu Santo yàanàpiná, yái itàaníríca báisírí iyú, yásí yéewáidacuéca píawa macái báisírí tàacáisi ìwali, càmicáiná icàlidapiná yàasu wawàsiwa, néese icàlidapiná macáita càinácaalí tàacáisi Dios icàlidéeri irí. Néese Espíritu Santo imàacapinácué píalíacawa càinácaalí ichàbáanáwa áiba èeriwa. ¹⁴ Espíritu Santo imàacapiná wenàiwica náalíacawa cachàinica nuíwitáise, icàlidacáinácué pirí nutàacái péemíacaténácué càinácaalí ímáaná. ¹⁵ Macáita yái Núaniri Dios idènièrica nudèniàta nacái yáapichani, íná núumacué pirí Espíritu Santo icàlidapinácué píriwa nutàacái, imàacacué nacái píalíaca péemíacani, càinácaalí ímáaná.

¹⁶ “Achúmáanatàacá càmitacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinácué núa àniwa nùacáináca Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁷ Néeseté abénaméeyéi wéenánái wía yéewáidacaléca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinástica ímáaná yái tàacáistica? Idéca ímaca walí achúmáanatàacá càmínápinása waicáni, néese mesúnamáitasa yèepùà waicápináca àniwani, yàacáináscáwa Yáaniri Dios yàataléwa. ¹⁸ ¿Càinástica ímáaná yái tàacáistica ‘achúmáanatàacá’? Càmita wáalíawa càinácaalí ìwali itàaní —náimaca.

¹⁹ Néese Jesús yáalíacawa wawàwaca wasutáca wéemíawa ìwalini. Yá ímaca walí:

—Nudéca núumacuéca piri achúmáanataàcá càmítacué piicápiná núawa, néesecué mesúnamáita piicápinácué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemlawa píawáaca ìwali yái tàacáisica? ²⁰ Péemlacué cayábani. Achúmáanataàcá píicháanípinácuéca, yá achúmapinácuéca piwàwa nanúacaalí núawa, quéwa áibanái èeri mìnanaí càmíiyéi yeebáida nutàacái, casímáipináca nawàwa. Quéwa éwita achúmacáanítacué piwàwa maléenaí èeri nuétácái ìwalíise, càicáaníta mesúnamáita casímáicuéca piwàwa nuétácái ìwaliwa. ²¹ Péemlacué comparación: Achúmaca inanái iwàwa ùasu èericaalí yàanàaca umusúadánápiná iicá èeri. Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwíiri iyú, quéwa idécanáami asáica uíri, yásí uimáichaca yái cáiwíríca, máinícáiná casímáica uwàwa umusúadacáiná iicá èeri. ²² Càita nacái siùcade achúmacuéca piwàwa. Quéwa nuèpùapinácawa nuicácuéca pía àniwa, yásí máinícué casímáica piwàwa, yá canácata yáaliméeripiná achúmaca imànicuéca piwàwa àniwa.

²³ “Néenialípiná càmítacué iwàwacutá pisutáca péemlawa núa, yácáiná Espíritu Santo yéewáidapinácué píawa. Péemlacué cayába, Núaniri Dios imànipinácué piriwa càinácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca imànínapiná piri, pisutácaalícué Dios ícha nunùmalícuíse càide iyúwa nuwàwáaná. ²⁴ Càmitàacá pisutácué Núaniri Dios ícha nunùmalícuíse imànínapinácué piri cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué Dios ícha nunùmalícuíse imànínapiná piri cayábéeri, yásí imànicuéca piriwani càide iyúwa nuwàwáaná, yéewacaténácué casímáica piwàwa manuísíwata

—íimaca walí yái Jesúsca.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Jesús íimacaté walí àniwa: “Nudéca nuéwáidacuéca pía càulenéri comparación iyú. Quéwa áibaalípináwa càmítacué nutàaní pírí comparación iyú. Néese nutàanípinácué pírí amaléri iyú Núaniri Dios ìwaliwa, píalíacaténácué péemíaca ráunamáitani, càinácaalí íimáaná. ²⁶ Néenialípiná pisutápinácué Dios íicha nunùmalìcuíse imàníinápinácué pírí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmíta iwàwacutá nusutáca Dios íicha manuísíwata pírípinácué. ²⁷ Cáininácáiná Dios iicácuéca pía, íná càmíta iwàwacutá nusutáca Dios íicha manuísíwata pírípinácué. Cáininácuéca Dios iicáca pía cáininácáinácué piicáca núa, peebáidacuéca nacái nùanàacaté Dios yàatanáise. ²⁸ Nudéca nùacawa Núaniri Dios yàatanáisewa nùanàacaténá aléi èeri irìculé. Siùcáade nuèpùacawa èeri íicha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

²⁹ Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Siùca pitàaníca pìyaca amaléri iyú, càmíta picàlida pìyaca càulenéri comparación. ³⁰ Siùca wáalíacawa píalíacawa macáita wawàsi. Càmíta iwàwacutá wasutáca wéemíawa pía píalíacáinátawa càinácaalí wáináidáanáwa wawàwalìcuísewa píalíacáináwa wáiwitáise ìwali. Íná weebáidaca pìanàacaté Dios yàatanáise —wáimaca irí. ³¹ Néese Jesús íimaca nalí:

—Piyúunáidacuéca peebáidaca nutàacái tàì íiméeri iyú macái piwàwalìcuísewa, quéwa càmitàacáwa cachàinicué píiwitáise nùwali.

³² Mesúnamáisiwatacué pipiàacuécawa picàlaliacawa nuícha, yá pimàacapiñácuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máini abéerisiwa núa, Núaniricáiná iyaca núapicha. ³³ Nucàlidacuéca piri macáita yái tàacáisica yéewacatenácué matuíbanáica pía peebáidacáinácué nutàacái. Chái èeri irìcu piùwichàapinácawa, quéwa pichàiniadacué piwàwawa. Nudéca numawènìadaca Satanás íiwitáise cachàiníiri, yái ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise namàniínápiná nabáyawanáwa, íná yéewacué píalimápiná pimawènìadaca píchawa Satanás nacái —íimaca walí yái Jesúsca.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca walíni, yá iicáidaca chènuniré, yá íimaca Dios irí: “Núaniri, idéca nuénáiwana yàanàaca. Pimàaca èeri mìnánái náalíacawa cachàinica nuíwitáise, núa Pìirica, yéewanápiná numàaca nacái náalíacawa cachàinica píiwitáise. ² Pidéca pimàacaca nulí píiwitáisewa nucùanápiná èeri mìnánái canánama, nùacatená nacáuca càníiri imáalàawa, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, núa Pìirica. ³ Nadènìapiná nacáucawa càníiri imáalàawa níái yáaliyéica wàwali, pía abéerita Dios báisírica, núa nacái Jesucristo yái pibànuèrica aléi èeri irìculé.

⁴ “Nudéca núsáidaca nalí cachàinica píiwitáise chái èeri irìcu, íná nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté pichùulíaná numànica. ⁵ Iná Núaniri siùcade pimàaca cáimiétacanéerica núa

píapicha chènuniré càide iyúwaté nùyáaná píapicha bàalutésíwa èeri ipíchawáise.

6 “Pidéca peedáca níái wenàiwicaca èeri mìnánái yèewíise píacaténá nulí nía nùasunáipiná. Yá nudéca numàacaca náalíaca pìwali iyúwa pìyáaná. Quéechatécáwa píasunáica nía, yá pidéca píaca nulí nía nùasunáipiná, nadéca nacái namànica càide iyúwa pichùullaná nía. 7 Siùca náalíacawa macáita yái numàníríca, yá nacái tàacáisi nuéwáidéerica iyú nía, nudéca numànicani pichàini iyú, yái pichàini pimàaquéerica nulí. 8 Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica pièricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náalíacawa báisíiri iyúcani nùanàcaté píatanáise. Neebáida nacái pibànùanaté núa.

9 “Nusutáca nalí pícha manuísíwata. Càmita nusutá pícha áibanái èeri mìnánái irípiná càmiyíei yeebáida nutàacái. Néese nusutáca pícha nalí níái pièyéica nulí píasunáicáiná nía. 10 Macáita níái nùasunáica níacata píasunái nacái. Macáita níái píasunáica níacata nùasunái nacái. Nàyacáiná machacànírí iyú, íná náasáidaca cachàinica nuíwítáise.

11 “Siùcáade càmita nuyamáawa cháí èeri irícu, quéwa nayamáapínacawa cháí èeri irícu, idècunitàacá nùyaca píapicha. Pía, Núaniri mabáyawanéerica, picúa nía pirípináwa pichàini iyúwa neebáidáanápiná mamáalàacata pitàacái, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, yéewacaténá abédanamaca náiwítáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná nuíwítáise píapicha. 12 Idècunitàacá nùyaca náapicha cháí èeri irícu, yá nucàcaté nía pirípiná pichàini iyú, níái pièyéica nulí nùasunáipiná. Canácata néená yúuquéeriwa

nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéericatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita ichàbapinácawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi ìwali pinùmalicúise bàaluité.

¹³ “Siùcáade nùacawa pìatalé, Núaniri. Quéwa idècunitàacá nùyaca cháí èeri irìcu, yá nusutáca pícha nalí casíimáicaténá nawàwa manuísíwata càide iyúwa casíimáiná nuwàwa. ¹⁴ Nudéca nucàlidaca nalí pitàacái quéwa báawaca èeri mìnánái iicáca nía càmicáiná nàya càide iyúwa èeri mìnánái ìyáaná, càide iyúwa núa nacái càmlíná nùya càide iyúwa èeri mìnánái ìyáaná. ¹⁵ Càmita nusutá pícha pitéénápiná nía èeri ícha, néese nusutáca pícha picùanápiná nía Satanás ícha yái báawéerica. ¹⁶ Càide iyúwa càmlíná nùya èeri mìnánái íiwitáise ìwali, càita nacái níái yeebáidéeyéica nutàacái càmlíyéita nacái ìya èeri mìnánái íiwitáise ìwali. ¹⁷ Masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirí càide iyúwa piwàwáaná. Báisíiri tàacáisica yái pitàacáica. ¹⁸ Càide iyúwa pibànùnáté núa èeri mìnánái yèewiré, càita nacái nubànùaca níái nùasunáicawa èeri mìnánái yèewiré càmlíyéica yeebáida nutàacái. ¹⁹ Yá siùcáade numàacapínáca núcáucawa náichawalíná numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná yéewanápiná masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirípiná càide iyúwa piwàwáaná.

²⁰ “Càmita nusutáca pícha abéta nalí níái yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca pícha nacái áibanái irípiná yeebáidéeyéipíná nutàacái áibaalípiná néemìacaalípiná nuéwáidacalénái

icàlidaca nalíni. ²¹ Núaniri, nusutáca píicha pimàacáanápíná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca macáita manuísíwata, càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. Càide iyúwa pìyáaná núapicha, nùyáaná nacái píapicha, càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwitáise náapichawáaca nàyacaténá abédanamata wáapicha, yéewanápiná áibanái èeri mìnánái neebáidaca pidéca pibànùaca núa aléi. ²² Pidéca pimàacaca nùasáidaca nalí chái èeri irìcu cachàinica píiwitáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái irí cachàinica píiwitáise yéewanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. ²³ Nùyaca nawàwalìcu, pía nacái iyaca nuwàwalìcu abédanamacaténá náiwitáise náapichawáaca manuísíwata, yéewanápiná èeri mìnánái càmíiyéi yeebáida nutàacái náalíacawa pidéca pibànùaca núa, yéewanápiná nacái náalíacawa cáinináca piicáca níai nùasunáica càide iyúwa cáinináaná piicáca núa.

²⁴ “Núaniri, pidéca pìaca nulí nía nùasunáipíná. Nuwàwaca nàyaca núapicha aléera nùyacatalépiná naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéeri iyú nùyacaalípiná píapicha chènuniré, cáininácáinaté piicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. ²⁵ Píá, Núaniri mabáyawanéeri, áibanái èeri mìnánái càmíiyéi yeebáida nutàacái càmita náalía pìwali, quéwa núalíaca pìwali. Níai nacái nùasunáica náalíacawa pibànùacaté núa aléi. ²⁶ Nudéca numàacaca náalíacawa píiwitáise ìwali. Yá numàacapíná mamáalàacata náalíaca pìwali càiripináta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa

càide iyúwa cáinináaná piicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwalìcu”, ímaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios íchawa.

18

Arrestan a Jesús

¹ Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios ícha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacaténáwa abéemàalé únibàa ícha, ípidenéeri Cedrón. Iyaca néeni bànacalé inàlimaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré wáapicha wía yéewáidacaléca. ² Judas, yái yèericatéwa wáicha itécatená Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yáaliacawa ìwali yái bànacaléca, Jesús iyacáináté néeni wáapicha madécaná yàawiría, wía yéewáidacaléca. ³ Iná Judas yàanàaca bànacalé inàlimaná néré, itéeri yáapichawa madécaná romanonái yàasu úwinái, áibanái nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo. Sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nabànùacaté nàasu úwináiwa Judas yáapicha. Nadèniaca nacáapisàíwa. Naté nacái nàasu béeriasiwa, lámpara nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. ⁴ Quéwa Jesús yáaliacawa càinácaalí namàníinápináté irí, iná imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemìlawa nía:

—¿Cawinácué picutá? —ímaca yái Jesúsca.

⁵ Náimaca irí:

—Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica wacutá — náimaca irí. Néese Jesús ímaca nalí:

—Núaquéi —ímaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, ibàlùacawa néeni úwinái yáapicha. ⁶ Idété Jesús ímaca: “Núaquéi”, yáta cáaluca nía Jesús ícha, yá néerúacawa ícha, yá

náuwàacawa cáli íinatalé nacalùniwa. ⁷ Néese Jesús isutáca yéemìlawa nía àniwa:

—¿Cawinácué picutá? —íimaca. Néese náimaca àniwa:

—Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica wacutá — náimaca irí. ⁸ Iná Jesús íimaca nalí àniwa:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni nuináwanáwa núaqueí. Picutácaínacué núa, néese pimàacacué nèepùacawa níái núapichéeyéica —íimaca yái Jesúsca.

⁹ Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús íimáanaté: “Núaniri, níái pièyéica nulí nùasunáipiná canácata néená yúuquériwa nuícha”, càité íimaca yái Jesúsca, iwàwacáinaté icùaca wía yùuwichàacáisi íicha, wía yéewáidacaléca. ¹⁰ Néese Simón

Pedro, idènièrica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada yàalu irìcuísewa, yáalimáidaca ipéliacatátá quéwa isasàacáita meedá asìali yùuwi yéewápuwáiséechúa yái íipidenéerica Malco, sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. ¹¹ Quéwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Píiyàa pìasu espadawa yàalu irìculéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

Jesús ante Anás

¹² Néeseté níái úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judiónái yàasu úwinái icuèyéica templo náibàaca Jesús. Yá nadacùaca náichawa icáapi.

¹³ Néese quéechacáwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuíricani yái Anásca. Néenialité sacerdote íiwacalinácani yái Caifásca. ¹⁴ Yái

Caifás, yácata icàlidéericaté judío íiwacanánái irí cayábáanápinaté cachàiníwanái nalíni abéeri asìali

yéetácaalípinátéwa macái wenàiwica íichawalíná, ipíchaná romanonái inúaca macáita judíonái.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íiwacalíná icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capli ibàacháwalená iriculé, yácaíná sacerdote íiwacalíná yáalía iicáca núa.

¹⁶ Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inùma íicha. Iná nùacawa bàacháwa íicha nutécaténá Pedro núapichawa bàacháwa iriculé. Yá nusutáca wawàsi inanái íicha icuèchúaca capli inùma bàacháwáise umàacáanápíná Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. ¹⁷ Néese usutáca uémìlawa Pedro:

—¿Píasica nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —úumaca Pedro irí. Néese Pedro íimaca ulí:

—Càmita núani —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

¹⁸ Néese casalínicaté nàwali níái sacerdote yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica templo, iná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹ Idècunitàacá Pedro ìyaca bàacháwáise manuíri capli íicha, yá capli irícu sacerdote íiwacalíná idàbacaté isutáca yéemìlawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemìlawa Jesús nacái càinácaalí ìwali yéewáida wenàiwica. ²⁰ Jesús íimaca irí:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéeri iyú. Nudéca nucàlidaca tàacáisi macái wenàiwica yàacuésesemi. Nudéca nuéwáidaca wenàiwica mamáalàacata

judíonái yéewáidacàalu irìcu, templo irìcu nacái, aléde nàwacáidáyacacatalécawa macái judíoca. ²¹ ¿Cáná pisutá péemìawa núa? Pia pisutáca péemìawa áibanái yéemièyécáté nutàacái càinácaalíté ìwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa ìwali yái nucàlidéerica nalí —íimaca yái Jesúsca. ²² Idécanáami Jesús càì íimaca nalí, néese abéeri néená níái úwi icuèyéica templo inúaca Jesús inàni ìwali. Yá íimaca Jesús irí:

—Picá càì pitàaníca sacerdote íiwacaliná irí — íimaca. ²³ Jesús íimaca irí:

—Nutàanícaalí báawéeri iyú, picàlida nulíni càinácaalí báawéeri nutàaní. Quéwa càmicaalí nutàaní báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Néese Anás ichùullíaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íiwacaliná.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Idècunitàacá Pedro ibàlùaníca yàanabàca ìyaca, yá áibanái ìyéeyéica néeni nasutáca néemìawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —náimaca. Quéwa Pedro imànica ichiwawa àniwa. Yá íimaca nalí:

—Càmíirita núa —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná náibàacani.

²⁶ Néese sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica, abéeri yéenàsàiriná yái asìali Pedro isasèericaté yùuwi, yácata isutáca yéemìawa Pedro nacái. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéericaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? —íimaca. ²⁷ Yá Pedro

imànica ichìwawa àniwa, íimaca càmitasa yáalía Jesús ìwali, yáta cawámai itàaca.

Jesús ante Pilato

²⁸ Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe íicha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càmiiri judío icapèe iriculé, náimacáiná càmitasa nawàwa casacàaca nía Dios íicha ìwalíise yái nawàlùanácawa càmiiri judío icapèe iriculé. Càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá nía, casacàacaalí Dios iicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa Pascua yàasuná culto yaalí. ²⁹ Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íichawa itàanícáténá náapicha. Yá íimaca nalí:

—¿Càinacué ibáyawaná pirí yái asìalica? —íimaca.

³⁰ Néese náimaca irí:

—Càmicaalí imàni ibáyawanáwatá, néese càmita waté pìatalétáni —náimaca. ³¹ Pilato íimaca nalí àniwa:

—Pitécuéni pìùwichàidacuéni càide iyúwa pìawirináimi íiuitáise íimáaná —íimaca yái Pilatoca. Níái judíoca náimaca Pilato irí àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmitacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca —náimaca irí.

³² Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanáté ìwaliwa nanúanápínáténi cruz ìwali, níái càmiyéica judío. ³³ Pilato yèepùà iwàlùacawa icapèe manuiri iriculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápíná? —íimaca. ³⁴ Jesús íimaca irí:

—¿Pisutásica péemlawa núa pínáidacáináwa pisutáanápíná péemla núa, càmicaalí nacái, pisutásica péemlawa núa áibanái icàlidacáiná piríni? —íimaca yái Jesúsca. ³⁵ Pilato íimaca irí àniwa:

—¡Núa càmlirita judío! Péenánái judíonái, nía nacái sacerdote íiwacanánái nadéca natéca pía nùatalé nacháawàacaténá piináwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —íimaca. ³⁶ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmita nucua wenàiwica càide iyúwa èeri mìnánái icuáná yàasu wenàiwicawa cháí èeri irìcu. Nucùacaalí càì nùasu wenàiwicawatá, yá nudènlaca nùasu úwináiwatá imàníyéipíná úwi ipíchaná nùuwidenái íibàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íiwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucua nùasunáíwa èeri mìnánái ííwítáise ìwali —íimaca yái Jesúsca. ³⁷ Néese Pilato isutáca yéemlawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —íimaca. Néese Jesús íimaca.

—Báísíta, núaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nucàlidacaténá nalí báisíiri tàacáisi. Cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáalíacawa báisíiri tàacáisi ìwali, néemlaca cayába nucàlidáanáca nalíni —íimaca yái Jesúsca. ³⁸ Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—Canácata yáaliméeri yáalíacawa càirínácaalíni, yái píiméerica ìwali báisíiricasa tàacáisica —íimaca yái Pilatoca.

Jesús es sentenciado a muerte

Néese Pilato idécanáamité càì isutáca yéemlawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íichawa àniwa itàanícaténá judíonái yáapicha. Íimaca nalí:

—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná yái asàlica.
³⁹ Quéwa, càide iyúwacué píiwitáise ìyáaná, nuwasàapínacué piriwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaalíwa. ¿Piwàwasicué numàacaca yèepunícawa piri Jesús, yái judío icuèrináca? — íimaca yái Pilatoca. ⁴⁰ Néese macáita néemíanícawa:

—¡Cámírita! ¡Piwasàa walí Barrabás! —náimaca néemíanícawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri imàníricaté ùwicái romanonái yàasu gobierno íipunita.

19

¹ Néeseté Pilato ichùullaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Yá nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha. ² Néese úwinái namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná. Néese náucaca ruana nacáiri Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri quíiréeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni. ³ Néese nàacawa yàatalé abéerinamata namanùbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná, quéwa naicáanícáita iquíniná meedá, càmita báisíiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca írí:

—¡Casíimái piwàwa, piyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanícáténá meedá Jesús iquíniná. Yá nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

⁴ Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanícáténá judíonái irí. Yá íimaca nalí:

—Piicácué yái, nudéca nutécuéca pìataléni, yéewacaténácué píalíacawa càmita nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.

⁵ Néese namusúadaca Jesús capìi irìcuíse idènièri tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná íiwita ìwaliwa, idènièri ìwalísewa bàlesi quíiréeri nacái. Yá Pilato íimaca nalí:

—¡Piicácuéni, yácata yái asìalica! —íimaca.

⁶ Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá nadàbaca néemíanicawa. Náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nalí:

—Píatacué ité itàtàawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca. ⁷ Níái judíoca náimaca:

—Wadèniaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa íiméerica iwàwacutáaná yéetácawa icàlidacáiná iináwanáwa Dios Iiricasani —náimaca.

⁸ Néese idécanáami Pilato yéemíaca nataacái, yá cáaluca manuísíwatani. ⁹ Yèepùà iwàlùacawa icapèe manuírì irìculéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Síséeríiná pía? —íimaca. Quéwa Jesús càmlírita itàaní. ¹⁰ Néese Pilato íimaca irí:

—¿Cáná càmita pitàaní nulí? Píalíacawa núalimá nuchùuliaca natàtàaca pía cruz ìwali, íná iwàwacutá picàlidaca nulí piináwanáwa numàacáanápíná pèepunícawa càmicaalí piwàwa péetácawa —íimaca.

¹¹ Néese Jesús íimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa pimànica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pimànica nulítá,

íná yáara wenàiwica ibànuèricaté núa presoíri iyú pìatalé, máini yáwanái ibáyawaná pícha —íimaca yái Jesúsca.

¹² Yáta Pilato icutáca càinápinácaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunícawa, quéwa judío íiwacanánái néemíanícawa:

—¡Pimàacacaalí yèepunícawa yái asìalica, néese càmita quirínama cayába píapicha emperador romanosàirica, yái píiwacalisiwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¡Cawinácaalí wenàiwica iwàwéerica icùaca wenàiwica iyúwa nacuèriná, yùuwideca imànica píiwacali emperador! —náimaca.

¹³ Néese, idécanáami Pilato yéemìaca natàacái, yá ichùuliaca úwinái natéenápiná Jesús capìi irìcuíse. Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi ínatawa yéemìacataléca wenàiwica iináwaná, ípidenácatalé Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí ípidenácatalé íba sàabadanaméeyéi. ¹⁴ Yáté èerica Pascua yàasuná culto ipíchawáiséeri, yáté judiónái nachùnìaca yàacàsi nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawiénicaalíté machacànica èeri, yá Pilato íimaca judiónái irí:

—¡Piicácué yái picuèrináca! —íimaca. ¹⁵ Quéwa néemíanícawa:

—¡Pinúacuéni! ¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Pilato íimaca nalí:

—Càmita cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —íimaca. Quéwa sacerdote íiwacanánái náimaca:

—¡Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri íicha! —náimaca.

¹⁶ Inaté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

Jesús es crucificado

¹⁷ Néeseté natéca Jesús yàcalé íicha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré ípidenácatalé La Calavera íimáanáca “íiwitasi yáapimi ìyacatalé” (áibaalí ípidenácatalé Gólgota hebreo itàacái iyú). ¹⁸ Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abéemàawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa nalí. ¹⁹ Pilato gobernador ichùuliacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi íimaca: “Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri, yái judío icuèrináca.” ²⁰ Yá madécaná judío iléeca tàacáisi úwináicáiná natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáinaté máisiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. ²¹ Inaté judiónái yàasu sacerdote íiwacanánái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báawéeriquéi meedá yái tàacáisica pichùulièrica natànàaca íiméerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulla natànàaca áibata àniwa. Pichùulla càì natànàanápíná: ‘Yái íiméerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, càì pichùullaca natànàanápínáni —náimaca. ²² Quéwa Pilato íimaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani — íimaca.

²³ Néese idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca iríwa abéeri yéená. Néese úwinái yeedáca ináawanimi cáaléeri càmfiri

isucúacaná, yái wáluma ináawaniná iyàacanéri chènuníse àta cáliaculénama. ²⁴ Iná úwinái náimaca nalíwáaca:

—Picácué wacacanáidani, waseríanápiná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte ìwalinápiná wáalíacaténáwa càinácaalí wéená yeedéeripiná wáichani —náimaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Jesús inùmalícuíse bàaluité. Càité íimaça “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca náichawa suerte nunáawanimi ìwalinápiná nacái, càinácaalí néená yeedéeripiná iríwani”, càì profeta itànàacaté tàacáisi Jesús inùmalícuíse. Càité namànica níái úwináica.

²⁵ Jesús yáatúa ibàlùacawa mawiénita Jesús yàasu cruz irí, uénásàatúa nacái. Uyaca náapicha nacái María, úái Cleofas yàacawéetúaca. María Magdalena iyaca náapicha nacái. ²⁶ Jesús iicáca yáatúawa ibàluèchúacawa núapicha mawiénita cruz irí, núa yéewáidacaléca cáininéerica Jesús iicáca, yá Jesús íimaca yáatúa iríwa:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá càinide iyúwa pìiriwa —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús íimaca nulí, núa Juanca:

—Picúa úa càide iyúwa píatúawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nucùacaté úa nuénánái yáapichawa nupapèericuwa idécanáamité Jesús yéetácawa.

Muerte de Jesús

²⁸ Néeseté Jesús yáalíacawa imáalàidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná imànica, íná Jesús íimaca:

—Macàlaca nuwàwa —íimaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacái bàaluité.

²⁹ Uyaca néeni catùà ipuniéchéúawa uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacùaca wáluma nacáiri isàbéeri hisopo yéetaná yàana ipùatalicu, yái hisopo sitùà nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá ibèrùacani. ³⁰ Yá Jesús ibèrùaca achúmanamata ìisapiacaténá inùmawa iyú yái uva ituníca càaméeri ìiracaná, yéewacaténá itàaníca cachàiníri iyú. Néese Jesús ímaca:

—Nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná numànica —ímaca yái Jesúsca. Néese icùadaca íiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íichawa.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Yáté èerica viernes ipíchawáiseté judiónái iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judiónái càmitaté nawàwa yéetéeyéimiwa ichéecami ichanàacawa cruz ìwali nàasu sábadò irìcu nayamáidacatáicawa. Yáté èerica nayamáidacatáicawa máiníirica iwàwacutácawa nalí namànicaténá nàasu cultowa ípidenéeri Pascua. Iná nasutáca Pilato íicha wawàsi ichùullanápiná úwinái inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níái ichanèeyéicawa cruz ìwali néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanái nalicùadaca nachéecami cruz íicha. ³² Iná úwinái yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yái idàbáanéerica nàanàaca. Namalàata nacái icàwa yáapi yái áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. ³³ Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetácatéwa, iná càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

³⁴ Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlài irìcu ùlibàna iyú. Yáta íiranámi imusúacawa icháuná

irìcuíse úni nacáiri yèewi. ³⁵ Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácáináté Jesús yéetácátéwa ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlài irìcu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pírí báisíiri iyúni. Núalíacawa nucàlidacuéca pírí báisíiri iyúni, peebáidacaténácué nacái Jesús itàacái. ³⁶ Namànicaté macáita Jesús irí càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmalìcuíse Mesías ìwali, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèripinácáté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios ímacaté: “Picácué pimalaa yáapi, yái oveja wàlisàica pinuéricuéca Pascua yáasuná culto piná”, ímacaté yái Diosca. ³⁷ Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse Mesías ìwali. Profeta ímacaté: “Naicáidapiná irí, yái asíali nasutèericaté”, càité itànàaca yái profetamica.

Jesús es sepultado

³⁸ Néesetécáwa José, abéeri Arimatea iyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca Pilato íicha Jesús iinámi. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quéwa ibàacanéeri iyúta quéechacáwa cáalucáináté José judío íiwacanánái íicha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, iná José yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz íicha. ³⁹ Nicodemo nacái, yái yèericatéwa áiba catá itànáicaténá Jesús yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacái treinta kilo pumèníiri isàni, yèewlàdéericaté pucháiba pumèníyeyí isàni íiwitáaná iyú, íipidenéeyeyí mirra, áloe nacái áiba. ⁴⁰ Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José yáapicha. Yá néepùacani cáaléeri wáluma iyú

náisapièricaté pumèníri isàni iyú, Nicodemo itéerica. Namànicaté càide iyúwa judíonái imàníná yéetéeýéimiwa irí ipíchawáise nabàllaca nía. ⁴¹ Iyacaté bànacalé inàlimaná mawiénita irí yái nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yèewi ìyaca wàlisài càliculì canácáwa nabàlièri yéetéeerimiwa néré. Yái càliculìca áibanái íicacaté dúli ibàlài irìcu yéewanápiná càliculìcani, capìi imàdàaná nacáiri. ⁴² Nalladaca Jesús iinámi càliculì irìculé mawiénicáiná cruz iríni yái càliculìca, catácáiná nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábado judíonái iyamáidacatáicawa.

20

La resurrección de Jesús

¹ Mapisáisiwata domingo irìcu, María Magdalena ùacatéwa càliculì néré catácatái tàacáwa. Yá uicáca manuíri íba ibàluèricawa méetàucuta càliculì inùma íicha, yái íba nabàllanáca càliculì inùma. Yái càliculìca áibanái íicacaté dúli ibàlài irìcu yéewanápiná càliculìcani, capìi imàdàaná nacáiri. ² Néeseté upiàcawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Yá úumaca walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càliculì irìcuíse, yá càmita wáaliàwa alénacaalí náucani!
—úumaca.

³ Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicácaténá càliculì nérépiná. ⁴ Wía aslanái wapiàcawa pucháibanamata. Nupiàcawa cachàini Pedro íicha. Yá idàba nùanàaca càliculì néré. ⁵ Yá núawia nuicáidaca càliculì irìculé, yái càliculì náiquéericaté dúli ibàlài irìcu iyúwa capìi imàdàaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepùanácaté

Jesús iinámi. Càmita quéwa nuwàlùawa càliculì iriculé. ⁶ Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá iwàlùacawa càliculì imàdàaná iriculé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. ⁷ Iicáca nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íiwitami. Méetàucuta iriawa áiba wáluma ícha ituwièriwa cayába. ⁸ Néese núa Juan, yái idàbàanéerica yàanàaca càliculì néré, nuwàlùacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa iyáaná, yá nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácáisi ícha. ⁹ Càmicáináté wáalía wéemíaca cayába quéechatécáwa càinácaalíté Dios itàacái íimáaná íméericaté ìwali iwàwacutáanápínáté Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. ¹⁰ Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepùacatéwa wacapèe néréwa.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Quéwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càliculì irí. Idècunitàacá uícháanáca, yá úawia uicáidaca càliculì imàdàaná iriculé. ¹² Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa Jesús iinámi iriàcatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íiwitami néeni. Aiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi néeni. ¹³ Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná pícháaní? Càmita iwàwacutá pícháanáca —náimaca. Yá úumaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá càmita núalíawa alénácaalí náucani —úumaca úái María Magdalenaca.

¹⁴ Udécanacáita càì úumaca, néese uwènúaca uicáidaca uémaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlùacawa néeni. Càmita quéwa úalíawa Jesúsca.

¹⁵ Néese Jesús íimaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná pícháani? Càmita iwàwacutá pícháanica. ¿Cawiná picutá? —íimaca yái Jesúsca. Uyúunáidéeri meedá icùaca bànacalé inàlimaná càliculì ìyacatáica. Iná úumaca irí:

—Píatasica idéca itécani, néese pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni alénácaalí piriadani, nutecaténáni —úumaca irí. Yá uwènúacawa ícha àniwa. ¹⁶ Néese Jesús íimaca ulí:

—¡María! —íimaca ulí. Yá uèpùa uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úumaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úumaca irí (íimáanáca “Nuíwacali”). Yá úuwàa ullacawa unùmáawawa Jesús irí, uibàaca yàabàli ìwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íiwitáise ìyáaná. ¹⁷ Quéwa Jesús íimaca ulí:

—¡Picá piibàa nùwali!, iwàwacutácáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Píawa picàlidacaténá nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siùcasíwata numichàapínacawa Núaniri Dios yàataléwa, Píaniri Dios yàatalécué nacái —íimaca yái Jesúsca. ¹⁸ Iná María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. Yá úumaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siùcasíwatàacáwa! —úumaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái íimáanáca ulí.

Jesús se aparece a los discípulos

¹⁹ Néeseté idécanáami catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capìi irìcu. Yá wabàllacaté macái capìi inùma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íiwacanánái nanúaca wía nacái. Yáta Jesús ìyaca wèewi. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

²⁰ Idécanáami càì íimaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlàirìcu nacáíwa ùlibàna yáami. Yá casímáica wawàwa waicácáiná báisícata Wáiwacalicaní. ²¹ Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùanáté núa, càita nacái nubànùapínácué píawa pimànicaténácué càide iyúwa nuchùulianá —íimaca walí yái Jesúscá.

²² Néese Jesús ipùa icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadènìanápíná wacáucawa wàlisáíwa. Yá íimaca walí:

—Peedácué nuícha Espíritu Santo, icuèripínácué píiwitáise. ²³ Aibanái iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca pirícué nuíwitáisewa picàlidáanápínácué nalí Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. Quéwa cawinácaalí càmiíyéica iwènúada íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca pirícué nuíwitáisewa picàlidáanápínácué nalí Dios càmita imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha —íimaca walí yái Jesúscá.

Tomás ve al Señor resucitado

²⁴ Tomás áibaalí íipidenéeri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càmitaté iya wáapicha Jesús yàanàacaalíté wèewiré.

²⁵ Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:

—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás íimaca walí:

—Càmicaalícáwa nuicá icáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapi ipùatawa néeni útuwi yáami irìcu, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapiwa ibàlàì icháunálìcu

ùlibàna yáami, yá càmitàacá núalimá nuebáidaca cáucani —íimaca.

²⁶ Néese^{té} abéeri semana idénáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa capìi irìcu. Tomás iyacaté néeni wáapicha. Néese éwita wabàliacáanítaté capìi inùma llave iyú, macái capìi inùma, càicáaníta Jesús yàanàaca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Íimaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca. ²⁷ Néese Jesús íimaca Tomás irí:

—Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná irìcu útuwi yáamica, yá piicáida nucáapi irí. Pimàaca picáapiwa nubàlài icháuná irìcu, ùlibàna yáamica. Picá plínáidawa mamáalàacata càide iyúwa wenáiwica càníiri yeebáida, néese ¡peebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi íicha! —íimaca yái Jesúsca.

²⁸ Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, píacata Nucuèriná Dios! —íimaca yái Tomásca. ²⁹ Jesús íimaca irí:

—Tomás, siùca peebáidaca átata piicácáiná núa. Casíimáipináca áibanái yeebáidéeyéipiná nutàacái éwita càníiyéicáaníta iicá núa —íimaca yái Jesúsca.

El porqué de este libro

³⁰ Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiuitáise cachàiníiri iyúwa. Quéwa càmita nutànàa macáita cháí cuyàluta irìcu. ³¹ Nudéca nutànàaca yái tàacáisica peebáidacaténácué Jesús itàacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèricaté walí, Dios Íiricani, yéewanápinácué pidènlaca picáucawa càníiri imáalàawa chènuniré, píacué yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Néesetécáwa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalìsaniná néeni, áibaalí ípidenéri Tiberias icalìsaniná. Càité imànica: ² Siete wamanùbaca wía ìyéeyéicaté néeni: Simón Pedro; Tomás nacái, áibaalí ípidenéri Gemelo; Natanael nacái, Caná ìyacàlená mìnali, Galilea yàasu cáli íinatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéenibe pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. ³ Yá Simón Pedro íimaca walí:

—Nùacá nuíbàaca cubái —íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca irí:

—Uwé. Wàata nacáiwa píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca irìculé. Yá mádáini wacamáaca wèepunícawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. ⁴ Néeseté amalácaalí yàacawa, yá Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina íinata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca irìcu. Quéwa wía yéewáidacaléca càmitaté wáalía waicácani. ⁵ Néese Jesús imáidaca walí calìsa icàinalená íinatáise. Íimaca walí:

—¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Canátacué picaméri? —íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca irí:

—Canáca wacaméeri —wáimaca irí. ⁶ Néese Jesús íimaca walí:

—Piúcacué pìasu chinchorrowsa yéewápuwáise barca íicha, yásí píibàacuéca nía —íimaca. Néese wamànica càide iyúwa ichùulianá wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowsa úni yáacuise manùbacáiná níái cubáica ìyéeyéica irìcu.

⁷ Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núumaca Pedro irí:

—¡Yácata báisi Wáiwacali! —núumaca. Simón Pedro yémìacanacáita Wáiwacalicaní, yá ìwalica ibàlewa iwatàacáináté íichawani idècunitàacá ìibaidaca. Yá Simón Pedro ipìslacawa ùni yáaculé, yá imàlacawa càina ìnatalépiná yàanàcaténá Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. ⁸ Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca càina néré barca irìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamísewa. Càmita máiní déeculé wía càina íicha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina íicha weedácaalíté níái cubáica. ⁹ Wamusúacanáamiwa barca irìcuíse, yá waicáca abéeri cubái iriadéeri quichái imení ìnata pan yáapicha. ¹⁰ Jesús ìimaca walí:

—Peedácué néená níái cubáica píibèeyéica — ìimaca yái Jesúsca.

¹¹ Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca irìculé, yá iwatàidaca chinchorro càina ìnatalé, yái chinchorro ipuniéricawa manuínaméeyéi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuínaméeyéi cubáica. Ewita manùbacáaníta nía, càicáaníta càmita namàdá chinchorro. ¹² Néese Jesús ìimaca walí:

—Aquialé, pìacué piyáaca piyáacaléwa —ìimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca isutéeri yémìlawa cawinácaalíni wáalíacáináwa Wáiwacalicaní. ¹³ Néese Jesús yàacawa quichái néré, yá yeedáca pan icáapi irìculéwa, yá iwacùaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacùaca nacái walí yái cubáica.

14 Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha.

Jesús habla con Simón Pedro

15 Néeseté wadécanáami wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús íimaca Simón Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéeyéica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja púubanaméeyéi yáanaca —íimaca yái Jesúsca. 16 Néese Jesús isutáca yéemlawa Pedro àniwa. Jesús íimaca irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Picùa nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —íimaca yái Jesúsca.

17 Néese Jesús isutáca yéemlawa àniwani máisiba yàawiríanápíná. Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cayábasica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemlawani máisiba yàawiría cáinináaná iicácani. Yá Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, píalíacawa macáita ìwali. Píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipìra iyáapínáwa. ¹⁸ Péemì cayába. Bàaluité ùuculíricaalíte pía, yáté pìwalica pibàlewa, yá pìacatéwa àta alénácaalíte piwàwa pìacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí pìducúaca pìanawa, yá áibanái nadacùapíná pìwaliabàa, yá natépiná píawa càmicatalé piwàwa pìacawa —íimaca yái Jesúsca.

¹⁹ Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemìacaténá Pedro yéetáanápínátéwa cruz ìwali, yáasáidacaténá èeri mìnánái irí cachàinica Dios ìiwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús ìwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Píawa núamiwáise! —íimaca yái Jesúsca.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

²⁰ Néeseté Pedro iwènúacawa iicáidaca íinataléwa, yá iicáca nùacawa náamísewa, núa Juanca. Núcata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Núcata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayáacaalíte wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; núcata yái isutéericaté yéemíawa Jesús: “Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripínaca piùwidenái náibàacaténá pía?” núumacaté Jesús irí. ²¹ Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿néeni yái asialica? ¿Càinácaalí iyáanápíná? —íimaca yái Pedroca. ²² Jesús íimaca Pedro irí:

—Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa núíwítáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata — íimaca yái Jesúsca.

²³ Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càmlínápiná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita càì íima. Néese íimacaté: “Nuwàwacaalí ìyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa núíwítáise”, càité íimaca yái Jesúsca.

²⁴ Núacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécaté, yái icàlidéerica Jesús iináwaná ìwali. Nudéca nutànàacuéca piríni. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.

²⁵ Jesús imànicaté manùba càníiri nutànàa ìwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imàníricatá, yá cuyàluta napuníadaca macái cháí èeritá.

El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

New Testament in Piapoco

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741